Ազգ

AZG
armenian newspaper

Նոյեմբեր 16, 1991
Շաբաթ
եռօրեայ թերթ,
Ա տարի, թիւ 79
գինը՝ 30 կ.

դասիչ՝ 69149
հասցեն՝ Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47
հեռախօս՝ 581841
ֆաքս՝ 562941
տելեքս՝ 243267 SULA SU

Ղարաբաղը ռազմական դրության շեմին

Ստեփանակերտում գտնվող մի քանի դիտորդների կարծիքով, Լեռնային Ղարաբաղը գտնվում է ռազմական դրություն մտցնելու եզրին: Նոյեմբերի 15-ին ԼՂՀ-ի ժողովրդական պատգամավորների խորհրդի գործկոմի նախագահ Լեոնարդ Պետրոսյանը իր մոտ է կանչել քաղաքացիական պաշտպանության ավագ սպաներին եւ հանձնարարել օպերատիվ իրադրության ծայրահեղ սրման դեպքում ստեղծել շտապ՝ հրթիռահրետանային գնդակոծումներից բնակչությանը պաշտպանելու համար:

Ադրբեջանի գլխավոր դատախազի ավագ օգնական Է. Ռզաեւին առեւանգած անհայտ անձինք պահանջել են, որ մինչ նրա ազատելու հետ կապված բանակցությունների սկսելը առանց որեւէ պայմանի պետք է ազատ արձակվեն հայ պատանդները՝ Գրիգորյանը եւ նրա երկու երեխաները: Այնուհետեւ, անհայտ անձինք նորից զանգել են Ղարաբաղի նորությունների գործակալություն եւ կարդացել են Ռզաեւի մոտ հայտնաբերված փաստաթուղթը, ուր գրված է ձերբակալման ենթակա հայերի ցուցակը, որոնց անվանում են *«ավազակային միավորումների անդամներ»*:

Բուշը Սպիտակ տանը ընդունում է Լ. Տեր-Պետրոսյանին

Ամերիկյան հյուպատոսություն Հայաստանում 1992 թվականին

15 նոյեմբերի, 1991: Մեր թղթակիցներ Հակետ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆԸ եւ Գուրգեն ԽԱԺԱԿՅԱՆԸ հաղորդում են Սպիտակ տնից

Երեքշաբթի օրը, նոյեմբերի 12-ին, ժամը 15:30-ին Վաշինգտոն ժամանեց Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը: Նրան ուղեկցում էին արտգործնախարար Րաֆֆի Հովհաննիսյանը եւ նախագահի աշխատակազմի ղեկավար Շահեն Կարամանուկյանը: Նախագահին դիմավորելու համար Վաշինգտոնի *«Դալլաս»* օդանավակայան էին եկել ԱՄՆ-ում եւ Կանադայում Հայաստանի լիազոր ներկայացուցիչ Ալեքսանդր Արզումանյանը, այլ կազմակերպություններից՝ Ամերիկայի Հայկական համագումարի տնօրենների խորհրդի նախագահ Հրայր Հովհաննիսյանը, Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության նախագահ Լուիզ Մանուկյան-Սիմոնը, հոգեւորականներ, մտավորականներ, հարյուրավոր ամերիկահայեր: Օդանավակայանի մոտ գտնվող *«Մերիոթ»* հյուրանոցի սրահում տեղի ունեցավ կարճատեւ հանդիպում նախագահի եւ տեղի հայ համայնքի միջեւ:

«Այս մեկ տարվա մեջ սա արդեն իմ երկրորդ այցելությունն է Միացյալ Նահանգներ: Այս հաճախ այցելություններն արդեն իսկ վկայում են, որ Հայաստանը մտադիր է լուրջ հարաբերություններ հաստատել Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների հետ, մասնավորապես, նկատի ունենալով նաեւ այն կարեւոր գաղութի ներկայությունը, որի պատվական ներկայացուցիչներն եք դուք: Ժամանակները մեզ մոտ շատ արագ են փոխվում, եւ այն, ինչ իրականալի չէր թվում երեկ, այսօր արդեն իրականություն է դառնում: Երբ մեկ տարի առաջ շատերը դեռեւս թերահավատությամբ էին վերաբերվում Հայաստանի ժողովրդի անկախության ձգտմանը, այսօր մենք արդեն կարող ենք ասել, թե անկախությունն իրականություն է դարձել: Մնում է անկախության ճանաչման պարզ, ձեւական կողմը: Բայց դա ընդամենը ձեւ է, եւ ես վստահ եմ, որ մեր համառությունը, մեր վճռականությունը կստիպեն ողջ աշխարհին հարգել ու ընդունել մեր իրավունքները:

Ես Միացյալ Նահանգներում եմ գտնվում գործնական այցելությամբ: Նշանակված են հանդիպումներ նախագահ Բուշի եւ Կանադայի վարչապետ Մալրունիի հետ: Այս հանդիպումները, կարծում եմ, հիմք կդառնան Հայաստանի, Միացյալ Նահանգների եւ Կանադայի միջեւ ամուր տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային հարաբերությունների»:

Այնուհետեւ նախագահը մեկնեց *Կապիտոլ Հիլզ Հայաթ* հյուրանոց, ուր երեկոյան ճաշկերույթ կայացավ ամերիկահայ կազմակերպությունների ղեկավարների հետ:

Հաջորդ օրը, չորեքշաբթի, նոյեմբերի 13-ի առավոտյան նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը հանդիպեց սենատորներ Ջորջ Միչելի եւ Բոբ Դոուլի հետ:

Նույն օրը, ժամը 3:48-ին նախագահը, արտգործնախարար Րաֆֆի Հովհաննիսյանը, Ալեքսանդր Արզումանյանը եւ Շահեն Կարամանուկյանը ԱՄՆ-ի պետքարտուղարությունում մեկ ժամից ավելի զրույց ունեցան փոխարտգործնախարար Լոուրենս Իգլբըրգըրի հետ:

Հանդիպումից հետո պետքարտուղարության շենքի առաջ նախագահ Տեր-Պետրոսյանը, պատասխանելով Գուրգեն Խաժակյանի հարցին, ասաց, թե՝ *«Այսօր քննարկվեց համակողմանի հարաբերություններ հաստատելու հարցը: Լրջորեն քննարկվեց եւ տնտեսական, եւ քաղաքական, եւ Հայաստանի ճանաչման խնդիրը: Այսինքն՝ սա դարձել է քննարկման նյութ»*:

Երեկոյան, ԱՄՆ-ի Կոնգրեսի շենքում տեղի ունեցավ ընդունելություն ի պատիվ Հայաստանի նախագահի: Այն կազմակերպել էին Կոնգրեսի մարդու իրավունքների պաշտպանության Հելսինկյան հանձնախումբը եւ Ամերիկայի հայկական համագումարը: Ընդունելությանը ներկա էին մոտ տասը կոնգրեսականներ՝ Հելսինկյան հանձնախմբի համանախագահներ, սենատոր Դենիս դե Կոնսինին, կոնգրեսական Սթենի Հոյերը եւ այլոք: Վերջինս, որ սեպտեմբերին ղեկավարել էր փաստահավաք մի պատվիրակության առաքելություն դեպի Հայաստան, խոսեց Հայաստանի նկատմամբ իր եւ պատվիրակության մյուս անդամների զգացմունքների ու տպավորությունների մասին եւ ջատագովեց նախագահ Տեր-Պետրոսյանին նրա հեռատեսության եւ Հայաստանի՝ դեպի ժողովրդավարության առաջընթացը ապահովելու համար: Նա հույս հայտնեց, որ *«մոտ ապագայում Հայաստանը կգտնի իր արդար եւ արժանի տեղը աշխարհի ազատ երկրների ընտանիքում»*:

Այնուհետեւ ելույթ ունեցավ նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, որը, խոսելով իր այցելության գլխավոր պատճառների մասին, հույս հայտնեց, թե ԱՄՆ Կոնգրեսը եւ Հելսինկյան հանձնախումբը կշարունակեն Լեռնային Ղարաբաղում մարդու իրավունքների պաշտպանությունը, եւ, անդրադառնալով Հայաստանի անկախության օրինականությանը, ասաց. *«Հայաստանի անկախությունը ձեռք է բերել օրինական ճանապարհով: Այն միակ հանրապետությունն է, որ լիովին հարգել է Խ. Միության օրենքներն ու սահմանադրությունը եւ հանրաքվեն անցկացրել է խորհրդային օրենքներին ու Սահմանադրությանը համապատասխան: Եվ ոչ մի՛ ոչ Գորբաչովը, ոչ Ելցինը եւ ոչ էլ նախագահ Բուշը բարոյական իրավունք չունեն չճանաչել Հայաստանի անկախությունը, որովհետեւ դա իրավականորեն լրիվ հիմնավորված է: Հայաստանը խաղաղորեն գործակցելու է բոլոր երկրների հետ,* շարունակեց նախագահը, *եւ որեւէ ժամանակ նպատակ չի ունենալու ոտնահարել որեւէ երկրի իրավունքները: Սակայն միաժամանակ նա պատրաստ է արյան գնով պաշտպանել սեփական իրավունքն ու ազատությունը»*:

Հինգշաբթի, նոյեմբեր 14-ին, կեսօրից հետո ժամը 1-ին նախագահ Ջորջ Բուշը Սպիտակ տան Ձվաձեւ սրահում ընդունեց նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին: Հանդիպմանը ներկա էին ԱՄՆ փոխնախագահ Դեն Քուեյլը, նախագահի աշխատակազմի ղեկավար Սունունուն, հայկական կողմից՝ արտգործնախարար Րաֆֆի Հովհաննիսյանը, Ալեքսանդր Արզումանյանը եւ Շահեն Կարամանուկյանը: Հանդիպման սկզբում բազմաթիվ լրագրողների եւ լուսանկարիչների հնարավորություն տրվեց կարճ ժամանակով մտնել սրահ: Չնայած խիստ արարողակարգին, նման դեպքերում արգելված է հարցումներ տալը, եւ երբ դրանք տրվում են որպես օրենք մնում են անպատասխան, նախագահ Բուշը բացառության կարգով պատասխանեց Գուրգեն Խաժակյանի հարցին.

— Պարոն նախագահ, ներեցեք, ես հայաստանցի լրագրող եմ, ասացեք խնդրեմ, արդյո՞ք Միացյալ Նահանգները Հայաստանին ցույց է տալու նյութական ուղղակի որեւէ օգնություն:

Ջորջ ԲՈՒՇ. - *Ուրախ եմ, որ այստեղ եք: Սովորաբար այս դահլիճում հարցեր չեն տալիս: Բայց քանի որ հայաստանցի միակ լրագրողն եք, կպատասխանեմ: Մենք շատ շահագրգռված ենք ձեր հանրապետության հաջողություններով եւ այդ մասին պիտի խոսենք ձեր նախագահի հետ, որը ընտրվել է ժողովրդի գերակշիռ մեծամասնությամբ: Ես պիտի ընդգծեմ, որ երբ Միացյալ Նահանգները կարողանան, պիտի համագործակցեն հանրապետությունների հետ: Սա է քննարկման նյութը, եւ մենք կփորձենք անել այդ:*

Նախագահ Բուշը վստահեցնում է Տեր-Պետրոսյանին, որ Միացյալ Նահանգները ցանկանում է ամուր կապեր հաստատել Հայաստանի հետ: Լավատեղյակ աղբյուրներն ասում են, թե երկու նախագահների զրույցը ծավալվեց տարբեր հարցերի շուրջ, որոնցից կարեւոր էին սննդի բաշխումը, բժշկական օգնությունը եւ առեւտրական կապերը:

Մյուս կողմից, ինչպես հայտարարեց երեկ Սպիտակ տան խոսնակ Մարլին Ֆիցուոթերը, Հայաստանի ճանաչման հարցը դեռեւս վաղաժամ է, նույնը նաեւ մյուս հանրապետությունների դեպքում: Սակայն նույն աղբյուրներն ասում են, թե Միացյալ Նահանգները հավանաբար իր հյուպատոսությունը պիտի բացի Երեւանում 1992 թ., առանց նշելու ճշգրիտ ամիսը:

Հանդիպումից հետո նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը Սպիտակ տան առաջ պատասխանեց բազմաթիվ լրագրողների հարցերի: Ներկա էին NBC-ի, CNN-ի, *«Լոս Անջելես թայմզի»*, *«Վրեմյայի»*, *«Ազատության»* եւ *«Ամերիկայի ձայն»* ռադիոկայանների, ՀԲԸՄ-ի տեղեկատվական ծառայության, ամերիկահայ *«Նոր կյանք»* թերթի աշխատակիցներ (ցավոք, ամերիկահայ բազմաթիվ թերթերից եկել էր միայն վերջինիս թղթակիցը): Տեր-Պետրոսյանն ասաց, թե Հայաստանի անկախության ճանաչման առումով մեծ կարեւորություն է տալիս այս հանդիպմանը, հանդիպման փաստն իսկ ցույց է տալիս, որ ինչ-որ բան փոխվել է: Հայաստանի ճանաչման հարցը շատ հստակ դրվեց մեր կողմից: Հայաստանի անկախության դեմ որեւէ իրավաբանական փաստարկ գոյություն չունի: Վաղը-մյուս օրն այն կճանաչվի:

Տեր-Պետրոսյանը հայտնեց, թե հանդիպման ժամանակ քննարկվել է Հայաստանին տնտեսական օգնություն ցույց տալու հարցը: Հայկական կողմը նախագահ Բուշին, որ ձմռանը պատրաստվում է ԽՍՀՄ-ին պարենային եւ տեխնիկական երկարաժամկետ վարկեր տրամադրել, իր մտահոգությունն է հայտնել, թե նախկինում նման օգնությունները կենտրոնի կողմից օգտագործվել են որպես քաղաքական ճնշման միջոց, եւ այսուհետեւ էլ կենտրոնը չի կարող հավասար բաշխում ապահովել: Միակ ձեւը հանրապետությունների հետ ուղղակի հարաբերվելն է: Նախագահ Բուշը համաձայն է հավասարակշռել այս օգնությունը կենտրոնի եւ հանրապետությունների հետ, ասաց Տեր-Պետրոսյանը:

«Նախագահ Բուշը քաջատեղյակ է, որ նախկին ԽՍՀՄ հանրապետություններում տեղի են ունենում բնականոն գործընթացներ, եւ ԱՄՆ-ը պատրաստ է օժանդակել դրանց,- շարունակեց Տեր-Պետրոսյանը,- *բնականաբար, ԱՄՆ-ը կճանաչի այն բոլոր դրական իրողությունները, որոնք կատարվում են օրինական ճանապարհով»:*

Լրագրողներին հետաքրքրում էր Խ. Միության հետագա ճակատագրի հարցը: Տեր-Պետրոսյանն ասաց, թե այդ հարցը քննարկվել է Բուշի հետ կատարած զրույցի ընթացքում. *«Խորհրդային Միությունը կարող է գոյություն ունենալ միմիայն որպես անկախ պետությունների համագործակցություն: Ինչ վերաբերում է Կենտրոնին, ապա նա դեռեւս խաղում է որոշ կայունացնող դեր, մանավանդ՝ ռազմական միության պահպանման գործում, ինչը շատ է մտահոգում աշխարհին»:*

Նոյեմբերի 15-ին, Կանադայում, Օտտավա մայրաքաղաքում նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը հանդիպեց վարչապետ Բրայան Մալրունիի հետ:

(Առաջին անգամ հայաստանյան մամուլի ընտանիքից «Ազգ»-ի լրագրողներին հաջողվեց մտնել Սպիտակ տուն եւ լուսաբանել երկու նախագահների հանդիպումը: Դա հնարավոր դարձավ Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության Վաշինգտոնի տեղեկատվական ծառայության տնօրեն Դավիթ Զենյանի ջանքերի շնորհիվ):

Հայ պատգամավորը՝ ազգային բանակի մասին

Հայաստանի խորհրդարանի պատգամավոր Իգոր Մուրադյանը կարծիք հայտնեց, որ մոտ ժամանակներս հանրապետությունում ազգային բանակի ստեղծման մասին *«արագ քաղաքական որոշում»* չի կայացվի: *«Բանակի մասին հարցը համազոր է պետության մասին հարցին, ուստի նախքան բանակ ստեղծելը անհրաժեշտ է պարզել, ինչպիսին այն պետք է լինի՝ հարձակողակա՞ն, թե՞ պաշտպանողական»*, հայտարարեց նա:

Նրա կարծիքով, մոտ տարիներին ադրբեջանական ազգային բանակը չի կարող որեւէ լուրջ ռազմական ուժ հանդիսանալ, եթե Թուրքիան ռազմական օգնություն չցուցաբերի Ադրբեջանին:

Կանանց հանրապետական խորհրդի երկրորդ կոնֆերանսը Երեւանում

Նոյեմբերի 15-ին, ՀԱՄԽ-ի շենքի դահլիճում տեղի ունեցավ Կանանց հանրապետական խորհրդի երկրորդ կոնֆերանսը: Առաջին կոնֆերանսը տեղի է ունեցել 1987 թ.: Ընտրված 425 պատգամավորներից ներկա էին 311-ը: Գրավոր հրավեր էին ստացել մասնակցելու նաեւ հանրապետության փոխնախագահ Գ. Հարությունյանը, Գերագույն խորհրդի նախագահի տեղակալ Բ. Արարքցյանը, վարչապետի պաշտոնակատար Հ. Բագրատյանը, Գերագույն խորհրդի հանձնաժողովների նախագահները, որոնք չէին ներկայացել:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

13 տարվա վտարանդիությունից տուն վերադարձավ Կամբոջայի 69-ամյա նախկին թագավոր Սիհանուկը, որին դիմավորելու համար Պնոմ Պենի բնակիչները շարք էին կազմել քաղաքի փողոցներում: Սիհանուկ իշխանը շուտով կկազմի երկրի նոր կառավարությունը, ընդհարվող 4 խմբավորումների մասնակցությամբ, իսկ 1993-ին նոր ընտրություններ կկազմակերպի երկրում՝ ՄԱԿ-ի հովանավորության տակ:

Հինգշաբթի հասնելով Պեկին՝ Մ. Նահանգների պետքարտուղար Ջ. Բեյքերը Չինաստանի ղեկավարության հետ խոսակցություններ վարեց մարդու իրավախախտումների, առեւտրի եւ Հյուսիսային Կորեայի միջուկային զենքի ծրագրերի շուրջ: Ճապոնիայի, Չինաստանի, Խ. Միության, ԱՄՆ-ի եւ զույգ Կորեաների միջեւ համաժողով անցկացնելու նրա առաջարկը սառնությամբ ընդունվեց չինացիների կողմից:

Ամերիկացի գիտնականներն ապացուցեցին, որ արեւի ճառագայթներն առաջացնում են մաշկային քաղցկեղի տարբեր տեսակներ: Նրանք գտան, որ ուլտրամանուշակագույն ճառագայթներն անկարող են դարձնում բջիջների աճը կարգավորող հատուկ գեները:

Արգենտինայի նախագահ Մենեմը Մ. Նահանգների Կոնգրեսում կոչ արեց խիստ հարկեր չդնել իր երկրից ներածվող ապրանքների վրա: Մենեմը Բուշի հետ ստորագրեց մի պայմանագիր՝ ներդնողների շահերը երաշխավորելու մասին:

Ամերիկյան եւ բրիտանական հետախուզական վարչությունները գտան, որ 1988-ին Անգլիայի վրա թռչող Պան Ամ ընկերության 103-րդ թռիչքի օդանավի ռմբահարումը կատարել են լիբիացի երկու գործակալներ: 270 ուղեւորների մահվան պատճառ դարձած այդ անձանց դեմ հարուցված է դատական գործ:

digitised by A.R.A.R.@

Երեւանի քաղխորհուրդը փակուղում

Արդեն երկու շաբաթ է, Երեւանի քաղխորհուրդը չի կարողանում դուրս գալ ճգնաժամային իրավիճակից: Երեկ էլ, քվորում չլինելու պատճառով, քաղխորհրդի նիստը հետաձգվեց: Այդ պատճառով դիմեցինք քաղխորհրդի պատգամավորներին:

Յուրի Բախշյան

Այսօր էլ քաղաքային խորհրդի նիստը չկայացավ, քանի որ քվորում չկար: Փաստորեն, քաղաքային խորհրդի նախագահը փորձում է պահպանել այն իրավիճակը, որն արդեն կա: Հոկտեմբերի 28-ին առաջին անգամ քաղխորհրդի 12 պատգամավորներ ստորագրել էին մի հայտարարություն, որը բաղկացած է երկու կետերից. քաղխորհրդի նախագահին անվստահություն հայտնելու մասին եւ երկրորդ կեսը՝ քաղխորհրդի եւ գործկոմի նախագահների պաշտոնների տարանջատման, քաղաքագլխի ուղղակի ընտրությունների մասին, ՀՀ Գերագույն խորհրդում օրենսդրական նախաձեռնությամբ հանդես գալու մասին: Դրանից հետո այդ 12-ը դարձավ 46: Այժմ այդ հարցը որոշակի հասարակական ռեզոնանս է ստացել, թերթերն ու հեռուստատեսությունը քննարկում են: Իմ կարծիքով, քաղխորհրդի նախագահը ցանկանում է, որ մեր նիստերը չկայանան: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ երբ կայանան, պատգամավորները հավաքվեն, հնարավոր է, որ ավելի խորանա այս կոնֆլիկտային իրավիճակը: Հանրապետության նախագահի վերադարձից հետո սպասվում են կառուցվածքային ինչ-որ փոփոխություններ, ուստի քաղաքական գործչի համար կարեւոր է, այս իրավիճակը չվատթարացնել: Իսկ երբ շարունակվեն նիստերը, ռեյտինգի անկում կլինի, կփոխվի ձայների հավասարակշռությունը եւ որոշ պատգամավորներ, որոնք համախոհ են նախագահի հետ, թերեւս այդ նկատառումներով էլ չեն մասնակցում քաղխորհրդի նստաշրջաններին:

Իհարկե կան հարգելի բացակայողներ: Ուղղակի, սպասողական վիճակ է, քանի որ նախագահի վերադարձից հետո սպասվում են կառուցվածքային ինչ-որ փոփոխություններ եւ մինչ այդ չեն ուզում, որ կտրուկ փոփոխություններ լինեն:

Այս վիճակից դուրս գալու ուղին է՝ տարանջատում գործադիր եւ ներկայացուցչական մարմինների միջեւ: Այդ դեպքում ամեն մեկը կզբաղվի իր գործով: Եւ երբ սահմանադիր ժողով գումարվի, ընդունվի նոր սահմանադրություն, այդտեղից որպես հետեւանք պետք է բխեն, թե ինչպիսի կառուցվածք պետք է ունենան քաղաքային, շրջանային իշխանությունները:

Գագիկ Ավետիսյան

Ներկա դրությունը բացատրվում է պատգամավորների անպատասխանատվությամբ: Երկրորդ. զգացվում է, որ այս խորհրդային համակարգը չի համապատասխանում ներկա վիճակին: Օրենքում հստակ չեն այն պահերը, որոնք ցանկացած իրավիճակում ելք թողնեն փակուղուց դուրս գալու համար: Այդ բանը առաջին հերթին պետք է հետեւեր Գերագույն խորհրդին եւ հասունացել է մունիցիպալ համակարգերին անցնելու հարցը: Ստեղծված իրավիճակը պայմանավորված է ոչ թե պատգամավորների անկարողությունից, այլ ներկա պահանջներին այդ կառուցվածքների անհամապատասխանությունից:

Ի՞նչ պետք է անենք, որպեսզի կայունացնենք: Օրենքում չկան կարգը խախտող պատգամավորներին սանձելու միջոցներ: Իմ կարծիքով Հայաստանի պայմաններում պետք է ուժեղ գործադիր իշխանություն, որը կփոխարինի մի կառուցվածքի՝ մեր ժողովրդի առաջ ծառացած հարցերը լուծելու համար: Անվստահության քվեի հարցը չի հիմնավորվում եւ օրենքի համապատասխան կետն էլ տարբեր կերպ է մեկնաբանվում: Ինձ թվում է, այդ հարցը պետք է ստանա օրինական լուծում: Ես նախագահին հետ կանչելու ոչ մի հիմնավոր պատճառ չեմ տեսնում:

Եւ այսպես, նիստը կշարունակվի մյուս շաբաթ, 46 պատգամավորների պահանջը մնաց օդում կախված, իսկ մինչ այդ քաղխորհրդի նախագահ Հ. Գալստյանը այսօր պատրաստվում է պատասխանել լրագրողների հարցերին:

Հակոբ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

«ԱԶԳ»-ը չի հավակնում դատավորի դերին

«Ազգ»-ը հաճախ է նամակներ ստանում իր ընթերցողներից: Դրանց մեծ մասը քաջալերական բնույթի նամակներ են, որոնց համար շնորհակալ ենք խորապես, իսկ մի մասն էլ՝ հայհոյական բնույթի, որոնց համար նույնպես շնորհակալ ենք, քանի որ դրանք նույնպես, այնուամենայնիվ, վերաբերմունք են արտահայտում: Մեր թերթն ստանում է նաեւ քննադատական լուրջ ոգով գրված նամակներ, որոնց այսուհետեւ խոստանում ենք ավելի մեծ տեղ հատկացնել մեր էջերում:

Ստորեւ՝ հատվածներ այդպիսի մի նամակից, որի դիտողություններն ընդունում ենք միայն մի վերապահությամբ. ինչպես իր առաջին համարի խմբագրականում է գրված, «Ազգ»-ը չի հավակնում ունենալ արծարծված բոլոր հարցերի անբեկանելի պատասխանը: Հաճախ նա իր գործը ավարտված է համարում այնտեղ, որտեղից սկսվում է հասարակական կարծիքի ձեւավորումը տվյալ հարցի շուրջը:

Այնուամենայնիվ, «Ազգ»-ը խոստանում է այսուհետեւ ավելի որոշակի դարձնել իր կեցվածքը արծարծվող հարցերի շուրջ:

Այս ամենը գրում եմ ձեզ ոչ թե տպագրվելու, այլ ձեր ուշադրությունը հրավիրելու այն շփոթին, որ բերում լույս տեսած որոշ հոդվածներ առաջացնում են ընթերցողի մոտ, ընթերցողին թողնելով ապակողմնորոշված քննարկված հարցի վերաբերյալ: Խոսեմ օրինակներով.

«Ազգ» եռօրյայի ս/թ. նոյեմբերի 2-ի եւ 6-ի համարներում «Հասարակական» էջի մեջ լույս տեսած երկու իրար լրացնող *«Արցախյան պատնեշ, որի մի կողմում հայտնվել է Լորիս Ճգնավորյանը, մյուս կողմում...»* հոդվածները շփոթ առաջացրին ինձ մոտ (կարծում եմ, եւ ինձ նման շատ ընթերցողների): Խնդրում եմ պատասխանել հետեւյալ հարցերին:

Ո՞րն է իրականությունը Արամ Խաչատրյանի անվան համերգային Մեծ Դահլիճի հարցում:

Այդ հարցում ի՞նչ նշանակություն ունեն Լորիս Ճգնավորյանի մասնագիտական կարողությունները եւ արվեստը:

Ինչպե՞ս հասկանալ մի շարք հայրենի նշանավոր արվեստագետների որակումները (արվեստագետներ, որոնց մասնագիտական որակի, տաղանդի եւ արվեստի մասին ոչ մի կասկած չունեմ), եւ Լորիս Ճգնավորյանի պատասխանի մեջ ներկայացված այն փաստերը, որոնք ապացուցում են Ճգնավորյանի տաղանդը:

«Ազգ»-ի մայիսի 25-ի համարում լույս տեսած *«Հրանտ Ոսկանյանի, Կարեն Դեմիրճյանի եւ այլոց մութ գործերի կենդանի վկան, կամ հայկական «Ծովահրեշ»* հարցազրույցը, եւ նոյեմբերի 6-ի համարում լույս տեսած *«Հայկական «Ծովահրեշ» եւ «Զարմանահրեշ»* այլ բաների մասին» հոդվածը նույնպես ապակողմնորոշում են ընթերցողին: Վերոհիշյալ հարցազրույցն ու հոդվածը կարդալով ի՞նչ հասկանանք. Արմեն Սերոբյանը «Ազգային հերոս», թե՞ «անբարո մի քրեական հանցագործ» է:

Նույն ապակողմնորոշումն են նաեւ սեպտեմբերի 11-ի եւ հոկտեմբերի 23-ի համարներում լույս տեսած քուրդ-եզդի ազգության հարցի շուրջ բանավեճերի վերաբերյալ հոդվածները, սակայն հոկտեմբերի 23-ի հոդվածի խմբագրականում խմբագրությունը անիմաստ է գտել թերթի էջերում նման նյութերին տեղ տալ, որը եւ ողջունելի էր: Բայց նոյեմբերի 2-ի եւ 6-ի համարներում տարբեր հարցերի վերաբերյալ նույնատիպ վերոհիշյալ բանավեճերն են լույս տեսել:

Արդյոք ավելի ճիշտ չէ՞ր լինի, որ «Ազգ»-ի խմբագրությունը նմանատիպ հարցերը քննելուց եւ որոշ եզրակացության հանգելուց հետո իր տեսակետը ներկայացներ ընթերցողին, որը երբ կարդում է «Ազգ»-ը, ուրեմն վստահում է նրա ներկայացրած ինֆորմացիային եւ մեկնություններին:

Հրանտ ԱԼԵՅԱՆ
Երեւան, 8 նոյեմբեր, 1991թ.

«Մինչ նոր տեսություն»

Հունիսի 17-ին մեր հեռուստատեսությամբ ցուցադրված Բեռնարդ Սլեյդի *«Ռոմանտիկական կատակերգություն»* ներկայացումը նորից հիշեցրեց հանրապետության թատերական կյանքի արտառոց ժամանակաշրջանի՝ սփյուռքահայ առաջին փառատոնի մասին:

Ուստի եւ խանդավառությամբ ընդունվեց, որ այսուհետեւ փառատոները դառնան ավանդական եւ անցկացվեն երեք տարին մեկ, իսկ հաջորդ փառատոնը, որ տեղի կունենա 1993 թ., կանցկացվի հանրապետության տարբեր շրջաններում:

Երեւանը կդառնա միջազգային թատերակենտրոն եւ նպաստելով ազգային զարթոնքի հաստատմանը, հաջորդ հանդիպումների ընթացքում սփյուռքահայ թատերական կոլեկտիվներն ավելի լայնորեն կներկայացվեն իրենց հայրենիքում:

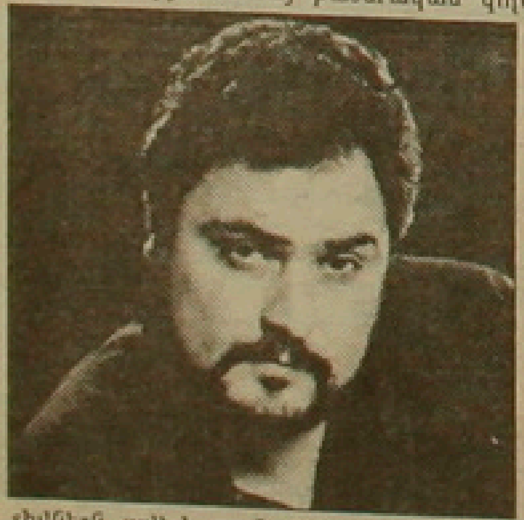

Սփյուռք-հայրենիք բեմն հավերժական բեմ է, եւ ցանկանում եմ նորից հիշել այն թատրոնի մասին, որն ստացավ բեմի մեծ վարպետ Վահրամ Փափազյանի անունը կրող գլխավոր մրցանակը: Այն շնորհվեց Լոս Անջելեսի Վարդան Աճեմյանի անվան թատրոնին՝ Կանադայի թատերագիր Բեռնարդ Սլեյդի «Ռոմանտիկական կատակերգություն» ներկայացման համար:

Հայաստանի ճարտարապետների միությունը հատուկ մրցանակով եւ թանկարժեք նվերով պարգեւատրեց այդ թատրոնի դերասանուհի Շաքե Թուխմանյանին՝ կնոջ հմայիչ կերպար ստեղծելու համար:

Բեմադրիչ եւ դերասան Ժան Նշանյանը, սունդուկյանցիների լավագույն բեմական ավանդները քարոզելու եւ պահպանելու համար, ստացավ Գաբրիել Սունդուկյանի անվան թատրոնի վկայականն ու հուշանվեր:

Կյանքում ամեն լավ բան իր հետքն է թողնում: Լոս Անջելեսում Ժան Նշանյանն իր խաղընկերների հետ հիմնում է հայկական թատրոն, որը դառնում է արհեստավարժ, որովհետեւ գրեթե բոլոր դերասանները Երեւանի գեղարվեստական ինստիտուտի շրջանավարտներ են: Անդրօվկիանոսյան հեռուներում գործող Վարդան Աճեմյանի անվան թատրոնը կարճ ժամանակահատվածում դառնում է ազգային մշակույթի կենտրոն, տան նման սիրելի մի վայր, որտեղ հանդիսատեսները մայրենի լեզվով հաղորդակցվելով միմյանց հետ, ասես պահպանում են հարազատ հողի հետ կապվածության զգացումը: Ժանն ու արվեստի գծով իր համախոհները հսկայական եռանդի շնորհիվ ազնիվ առաքելություն են իրականացնում:

Մեծավորների հետ հանդիպումը միշտ էլ հուզիչ ու հաճելի է: Ուստի ուրախ ենք, որ 1993 թ. կրկին հնարավորություն կունենանք մասնակցելու այդպիսի հազվադեպ դարձած, բայց միշտ էլ մարդու համար անհրաժեշտ տոնին՝ սփյուռքահայ թատրոնների հաջորդ փառատոնին: Հենց այդ պատճառով էլ մենք չասացինք թախծոտ *«Մնաս բարով»*, այլ ասացինք բարեհնչուն եւ հյուրընկալ՝ *«Մինչ նոր տեսություն»*:

Նորա ԱՌՍՏՅԱՆ

Սեւանը արտակարգ իրադրության պայմաններում

Հանրապետության էներգետիկ ճգնաժամի հետ կապված կանգնեցվել են բոլոր արդյունաբերական ձեռնարկությունները: Մշտական հոսանք է տրվում միայն երկաթուղագծային տեղամասին եւ ալրաղաց կոմբինատին, որովհետեւ օրվա ընթացքում Սեւան է մտնում 55-60 վագոն ամենատարբեր նշանակության բեռներով: Իսկ ալրաղաց կոմբինատը քաղաքի հացի գործարանի եւ Ծովագյուղի հացի կոմբինատի գլխավոր մատակարարողն է: Ի դեպ, հացի մատակարարումը անխափան կազմակերպելու նպատակով մշակված է հատուկ համակարգ: Հացի գործարանը աշխատում է ամբողջ ծանրաբեռնվածությամբ: Այստեղ օրական միջին հաշվով արտադրվում է 14-15 տոննա հաց, իսկ Ծովագյուղում մոտ 5,5 տոննա:

Նոյեմբերի 8-ից բաց է թողնվում Սեւանի ջուրը: Լճի մակարդակն այս տարվա նոյեմբերի 7-ին եղել է 1898 մետր 14 սանտիմետր, որն անցած տարվա նույն ժամանակամիջոցի համեմատությամբ ավել է 7 սանտիմետրով: Գործարկման մեջ է Սեւանի ՀԷԿ-ը, որն աշխատում է 11 մեգավատ հզորությամբ: Ավելացնենք նաեւ, որ երբ ամեն տարի, սկսած հոկտեմբերի 1-ից դադարեցվում էր լճից ջրի բացթողումը, ապա այս տարի այդ գործընթացը շարունակվում է: Խնդրվում է հանրապետության ազգաբնակչությանը ամենայն խնայողությամբ վերաբերվել էներգիային, քանզի այն ծնունդ է Սեւանի կենարար ջրերի:

Վիգեն ՍԻՄՈՆՅԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻՑ

Նոյեմբերի 13-ին Մոսկվա մեկնեց Կիրովականի քաղխորհրդի պատվիրակությունը, որտեղից նոյեմբերի 18-ին Ֆրանսիայի Բանյո քաղաքի քաղաքագլխի հրավերով կմեկնի Փարիզ, այնուհետեւ եղբայրացած քաղաքը: Պատվիրակության կազմում են քաղխորհրդի նախագահի տեղակալներ Աշոտ Կիրակոսյանը, Անդրանիկ Հարությունյանը, քարտուղար Աշոտ Ալեքսանյանը, կոմունալ տնտեսության վարչության պետ Նիկոլայ Ամիրբեկյանը, *«Ինտերկամ»* մարզա-առեւտրական բարեգործական կենտրոնի փոխտնօրեն Վազգեն Բաղալյանը, նույնանուն կաբելային հեռուստատեսության տնօրեն Գագիկ Ղազախեցյանը, գեղանկարիչ Արամ Նազարյանը եւ թիվ 25 դպրոցի ուսուցչուհի Սոնա Նալբանդյանը:

Մեկ այլ պատվիրակություն Կալիֆոռնիայի նահանգի Փասադենա քաղաք կմեկնի նոյեմբերի 28-ին: Կիրովականի հետ բարեկամացած այդ քաղաքն են մեկնելու քաղխորհրդի նախագահ Հովհ. Մաշինյանը, առաջին տեղակալ Աշոտ Մանուկյանը եւ բիզնեսմեն Հրանտ Խաչատրյանը: Տնտեսական ճգնաժամի այս ծանր իրավիճակում որքանո՞վ է նպատակահարմար քաղաքի ղեկավարության մասսայական մեկնումը արտասահման: Այդ ուղեւորությունների նպատակն է տնտեսական եւ մշակութային կապեր ստեղծել եւ պայմանագրեր կնքել: Իհարկե, հաջողության դեպքում դա կտա դրական արդյունքը, ուղղակի պատվիրակություններն են բազմամարդ՝ համեմատած առաքելության տարողության հետ: ■

«Ջ.Մ.Գ.» համատեղ ձեռնարկությունն աջակցում է «Ավտոգենմաշ» գործարանին: «Ավտոգենմաշ» գործարանը դուրս է եկել միութենական ենթակայությունից եւ տնտեսական ծանր վիճակում է, վերականգնման աշխատանքների ձախողման եւ անհրաժեշտ նյութերի հայթայթման տեսակետից: Վերջերս գործարանին օգնելու ցանկություն հայտնեց հայ-ամերիկյան համատեղ ձեռնարկությունը՝ վարձակալական հիմունքներով տնօրինելով գործարանը: Գործարանի կոլեկտիվը միաձայն համաձայնեց այդ առաջարկությանը: Ֆիրման պարտավորվել է 5 տարվա ընթացքում գործարանին տրամադրել անհրաժեշտ 40 մլն. ռուբլին, 1 մլն ռուբլի ներդնել արտադրությունները ժամանակակից սարքավորումներով հագեցնելու նպատակով:

Մանվել ՄԻՐՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Նոր մոտեցումներ Կուրիլների հարցին

Նախարարապետ Կիիտի Միյաձավայի գլխավորած Ճապոնիայի նոր կառավարության դիրքորոշումը *«հյուսիսային տարածքների»* հարցի վերաբերյալ տարբերվում է *«առավել ճկունությամբ»*: Այդպիսի կարծիք հայտնեց *«Դիվանագիտական համայնապատկեր»*-ի թղթակցի հետ զրույցի ժամանակ Մոսկվայում Ճապոնիայի դեսպանատան բարձրաստիճան աշխատակիցը: Դիվանագետի խոսքերով, Ճապոնիայի դիրքորոշման փոփոխությանը սկիզբ դրեց Մոսկվայում տեղի ունեցած օգոստոսյան խռովության տապալումը: Տոկիոն բարձր է գնահատում Ռուսաստանում իրականացվող ժողովրդավարական բարեփոխումները եւ ձգտում աջակցել նրանց:

Դիվանագետի խոսքերով, պետքարտուղար Ջ. Բեյքերի հայտարարությունն այն մասին, թե Միացյալ Նահանգներն աջակցում են Ճապոնիային՝ «հյուսիսային տարածքների» հարցում, *«ոգեւորում են Տոկիոյին, չնայած դա նորույթ չէ ԱՄՆ-ի քաղաքականության մեջ: ԱՄՆ-ը հասկանում է, որ Ճապոնիայի դիրքորոշումը արդար է եւ խելացի, այդ իսկ պատճառով աջակցում է նրան»*, ասաց դիվանագետը: Նա հույս հայտնեց, որ *«Ռուսաստանի հասարակական կարծիքը կփոխվի, եւ ժողովուրդը կըմբռնի Ճապոնիայի դիրքորոշման արդարությունը»*: Դիվանագետը ցանկանում է, որ Ջ. Բեյքերի հայտարարությունն արժանանա Ռուսաստանի եւ Միության ղեկավարության ուշադրությանը:

Մինչդեռ, «Դիվանագիտական համայնապատկեր»-ի թղթակցին հաջողվեց ծանոթանալ ԽՍՀՄ պաշտպանության նախարարության փաստաթղթի հետ, որն արտահայտում է խորհրդային զինվորականների վերաբերմունքը Կուրիլյան կղզիների ապագայի նկատմամբ: Այնտեղ մասնավորապես նշվում է, որ *«Ճապոնիան չի թուլացնում ռազմական ակտիվությունը Հարավ-Կուրիլյան կղզիների շրջանում»*: Հոկայդո կղզում տեղակայված զինյալ ուժերի քանակը *«ոչ թե նվազում է, այլ, ընդհակառակը, աճում, եւ նրան տրվում է հարձակողական ուղղվածություն»*:

Վերջին երկու տարիների ընթացքում խորհրդային զորերը Հեռավոր Արեւելքում կրճատվեցին 120 հազարով, սակայն *«ճապոնական կողմից պատասխան քայլեր հետեւեցին»*:

Կունաշիր եւ Իտուրուպ կղզիների հանձնման դեպքում, ասվում է փաստաթղթում, Ճապոնիան ամբողջովին կվերահսկի Եկատերինայի նեղուցը: Այդ նեղուցով ԱՄՆ-ի եւ Ճապոնիայի սուզանավերն անարգել կանցնեն Օխոտի ծով: Փաստաթղթի հեղինակները եզրակացնում են, որ դա *«զգալիորեն կթուլացնի ԽՍՀՄ ստրատեգիական միջուկային ուժերի ռազմական կայունությունը»*: ■

Աֆղանստանը՝ իսլամական պետություն

«Երբ խորհրդային կողմը ճանաչի եւ դատապարտի վերջին 13 տարիների ընթացքում Աֆղանստանի նկատմամբ վարած քաղաքականության սխալները, ապա Աֆղանստանում իսլամական ռեժիմ հաստատելուց հետո Խորհրդային Միությունը լավ հարեւան կդառնա»: Այդ մասին հայտարարեց Իրանում տեղակայված աֆղանական ընդդիմության շիա ղեկավարը՝ Աֆղանստանի իսլամական միասնություն կուսակցության նախագահ Սեյեդ Ռահիմաքուլլահ Մորթազավին: Նա մտնում է աֆղանական ընդդիմության պատվիրակության կազմի մեջ: Մորթազավիի խոսքերով, *«մոջահեդների բոլոր խմբավորումները ձգտում են տապալել Նաջիբուլլահին, հաստատել իսլամական պետություն»*:

Մորթազավին նշեց, որ բանակցությունները Մոսկվայում լավ են ընթանում, քննարկվում են Աֆղանստանի իրավիճակի կարգավորման, ինչպես նաեւ *«երկու կողմերի գերիների»* ազատ արձակման հետ կապված խնդիրները:

Մինչդեռ, ինչպես հայտարարեց Աֆղանստանի իսլամական միության նախագահ Բուրհանեդդին Ռաբբանին, բանակցությունների հաջողության մասին խոսելն առայժմ ավելորդ է: Նա նշեց, որ *«մենք բոլորս փոքր քայլեր ենք արել աֆղանական բարդ խնդրի լուծման գործում»*: ■

Հարավսլավիա ՄԱԿ-ի զորքեր ուղարկելու մասին հարցը Անվտանգության խորհրդում դնելուց առաջ, անհրաժեշտ է լրիվ զինադադարի հասնել այդ երկրում: Այդպիսին է ԽՍՀՄ-ի հակազդեցությունը Հարավսլավիայի նախագահության՝ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդ հղած խնդրանքին՝ «երկնագույն սաղավարտներ» ուղարկել Խորվաթիա:

«Դիվանագիտական համայնապատկեր»-ի թղթակցի հետ զրույցի ժամանակ ԽՍՀՄ արտաքին գործերի փոխնախարար Յուրի Դերյաբինն այդ կապակցությամբ նշեց, որ ՄԱԿ-ի զորքերն աշխարհի այս կամ այն կետն են ուղարկվում միայն այն դեպքում, երբ այնտեղ ձեռք է բերվում զինադադարի համաձայնագիր, որն անվերապահորեն իրականացվում է: Խոսքը գնում է խաղաղությանն աջակցող, ոչ թե խաղաղություն հաստատող ուժերի մասին, նշեց դիվանագետը: ■

Ադրբեջանի պատվիրակությունը Իսլամական համաժողով կազմակերպության Կարաչիում կայանալիք հերթական նստաշրջանում մտադիր է բարձրացնել հանրապետության միջազգային ճանաչման վերաբերյալ հարցը: Այդ մասին հայտարարեց Ադրբեջանի պատվիրակության ղեկավար, Անդրկովկասի մուսուլմանների հոգեւոր վարչության նախագահ շեյխ-ուլ-իսլամ հաջի Ալլաշուքյուր Փաշազադեն: ■

Ռումինիայի նոր սահմանադրության նախապատրաստության ժամանակ անհրաժեշտ է հաշվի առնել բոլոր ռումինացիների շահերը՝ անկախ նրանց բնակության վայրից: Այդպիսի կոչով Ռումինիայի նախագահին եւ սենատին դիմեցին Մոլդովայի ժողովրդական ճակատի եւ այլ հասարակական կազմակերպությունների ղեկավարները: Դիմումի հեղինակները հանդես են գալիս միասնական ռումինական պետության վերականգնման կողմ, որը 1918 թ. սահմաններով ընդգրկում էր, բացի այժմյան Մոլդովայից, Հյուսիսային Բուկովինան եւ Ուկրաինայի Օդեսայի մարզի հարավը: ■

Ռուսաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Ռուսլան Խասբուլատովը նոյեմբերի 13-ին ընդունեց ԽՍՀՄ-ում գտնվող ԱՄՆ-ի նահանգապետերի ազգային միության պատվիրակությունը, որը գլխավորում են Դելավեր եւ Կոլորադո նահանգների ղեկավարներ Մայքլ Քասլը եւ Ռոյ Ռոմերը: Պատվիրակությունը մտադիր է քննարկել տեխնիկական եւ տնտեսական համագործակցության հարցեր, ինչպես նաեւ աջակցել բիզնեսմենների նախապատրաստման գործին:

Հաջորդ օրը պատվիրակությունը մեկնեց Տաշքենդ: ■

Մոլդովայի արտաքին հարաբերությունների նախարար Նիկոլաե Ցիուն լրագրողներին հաղորդեց, որ ԱՄՆ-ում բանակցություններ է անցկացրել Կոնգրեսի եւ պետական դեպարտամենտի ներկայացուցիչների հետ՝ Մոլդովայի եւ ԱՄՆ-ի միջեւ անկախ երկկողմանի հարաբերություններ հաստատելու վերաբերյալ: Ինչպես նախատեսվում է, ԱՄՆ-ի եւ Մոլդովայի հեռանկարային փոխհարաբերությունների մեջ պարզություն կմտցնի Մոլդովայի հանրապետության նախագահ Միրչա Սնեգուրի Վաշինգտոն կայանալիք առաջիկա այցը: Ն. Ցիուի խոսքերով, արդեն մոտ ժամանակներս հնարավոր է տնտեսական համագործակցության հարցերով զբաղվող երկու երկրների ներկայացուցչությունների բացումը: ■

Նախագահ Միխայիլ Գորբաչովն ստորագրեց Իսրայելում խորհրդային Միության դեսպան նշանակելու հրամանագիրը: Ներկա դիվանագիտական պրակտիկայի համաձայն, դեսպանի անունը չի հրապարակվում, մինչեւ որ ընդունող երկիրը չտա իր համաձայնությունը: Սակայն **«Դիվանագիտական համայնապատկեր»**-ին հաջողվեց իմանալ, որ ԽՍՀՄ-ը Իսրայելին առաջարկեց այդ երկրում դեսպան հաստատել **«Իզվեստիա»** թերթի քաղաքական տեսաբան Ալեքսանդր Բովինին: Նա երկար ժամանակ հանդես էր գալիս խորհրդա-իսրայելյան հարաբերությունների վերականգնման եւ Մերձավոր Արեւելքի արդարացի կարգավորման կողմ: Այդ հանգամանքը, փորձագետների կարծիքով, անկասկած, նկատի կառնի իսրայելյան կողմը: Չի բացառվում, որ մոտակա 2-3 օրը Բովինին համաձայնագիր կտրվի: Դա, դիվանագիտական օրենքների համաձայն, կնշանակի ամենադրական վերաբերմունք ինչպես համաձայնագիր հայցող երկրի, այնպես էլ դեսպանի անձի նկատմամբ: ■

Նոյեմբերի 18-20 Մոսկվայում տեղի կունենա «Մեծ յոթնյակի» հերթական հանդիպումը ինքնիշխան հանրապետությունների ղեկավարների հետ: Ինչպես հայտնի դարձավ **«Դիվանագիտական համայնապատկեր»**-ին, «12-7» բանաձեւով բանակցությունների այժմյան ռաունդը նորից նվիրված կլինի ԽՍՀՄ արտաքին պարտքի հետ կապված խնդիրների քննարկմանը, որի ընթացքում «Մեծ յոթնյակը» կարող է ԽՍՀՄ-ին վարկեր հատկացնել արտաքին պարտքի տոկոսները վճարելու համար: ■

Անհրաժեշտ է ճանաչել Վրաստանի անկախությունը

Քաղաքական ներքին իրավիճակի այժմյան անկայունությունը հիմնական խոչընդոտն է միջազգային հանրության անդամների կողմից Վրաստանի ինքնիշխանությունը ճանաչելու ճանապարհին: Այդ մասին «ԻՖ»-ի թղթակցին հայտարարեց Վրաստանի արտաքին գործերի նախարար Մուրման Օմարիձեն: Հաղորդելով, որ արդեն նախնական բանակցություններ են անցկացվել մոտ 20 երկրների, այդ թվում Թուրքիայի, Իրանի եւ Հորդանանի ներկայացուցիչների հետ, նա նշեց, որ ներկա պահին Վրաստանի անկախությունը ճանաչեց միայն Ռումինիան: Այժմ նախատեսվում է այդ պետության հետ հարաբերություններ հաստատել ներկայացուցչությունների եւ հյուպատոսական բաժինների մակարդակով, նշեց նախարարը:

Մ. Օմարիձեն նշեց, որ Վրաստանի արտգործնախարարությունը բացասաբար է վերաբերվում ինքնիշխան հանրապետությունների ներկայացուցիչներ ԽՍՀՄ դեսպանատներ ուղարկելու գաղափարին: Մենք կհամագործակցենք միայն այն դեպքում, երբ կենտրոնական իշխանությունները պաշտոնապես ճանաչեն մեր երկրի պետական անկախությունը, նշեց վրաց նախարարը: ■

Ռուս-գերմանական հարաբերությունների նոր որակ

Ըստ երեւույթին, Ռուսաստանի նախագահ Բ. Ելցինի այցը Գերմանիա կսկսվի նոյեմբերի 21-ին կամ 22-ին: Այդ մասին հայտարարեց Ռուսաստանի արտգործնախարարության պատասխանատու աշխատակիցը: «ԻՖ»-ի թղթակցի հետ զրույցի ժամանակ նա նշեց, որ այցելության ընթացքում Ռուսաստանի ղեկավարին կուղեկցի հանրապետության արտաքին գործերի նախարար Անդրեյ Կոզիրեւը: Դիվանագետի խոսքերով, առաջիկա այցի հիմնական խնդիրն է ուղիղ կապեր հաստատել Գերմանիայի եւ Ռուսաստանի միջեւ: Հենց այդ կտրվածքով էլ կքննարկվի ռուս-գերմանական հարաբերությունների ամբողջ համակարգը՝ ընդգրկելով եւ խորհրդային գերմանացիների համար ինքնավարություն վերստեղծելու խնդիրը: Բացի այդ, կքննարկվեն տնտեսական համագործակցության, ինչպես նաեւ խորհրդային զորքերի դուրս բերման հետ կապված խնդիրներ: Դիվանագետի խոսքերով, ռուս-գերմանական հարաբերությունների նոր որակավորումը չի նշանակում, թե Ռուսաստանը հրաժարվում է Գերմանիայի առանձին երկրամասերի եւ քաղաքների հետ հարաբերություններից: Նախատեսվում է, որ Բ. Ելցինն իր այցի ժամանակ կլինի Գերմանիայի երկրամասերից մեկում: ■

Ինչպես հետեւել բանակցություններին

Մադրիդում բանակցող կողմերի դիրքորոշումները

Մադրիդում պատվիրակությունները ներկայացրին շատ կարծր եւ շատ սովորական դիրքորոշումներ:

Պաղեստինցիներ– Ուզում են Հորդանանի հետ կոնֆեդերատիվ անկախ պետություն, Երուսաղեմ մայրաքաղաքով: Բայց գալով Մադրիդ, նրանք որպես առաջին քայլ նահանջեցին Գազայում եւ Արեւմտյան ափում առօրյա հարցերում ինքնակառավարման առաջարկի երկարատեւ մերժումից:

Որպես բարի կամեցողության առաջին նշան, նրանք պահանջում են գրավյալ հողերում հրեական բնակավայրերի կառուցման սառեցում:

Պաղեստինյան պատվիրակությունը

Սիրիա– ամենակատաղի կողմը– Ուզում է, որ ոչ պատերազմական վիճակի ստեղծման համար Իսրայելը վերադարձնի *«արաբական հողերի ամեն մի թիզը, որոնք գրավվել էին Իսրայելի կողմից ուժի կամ պատերազմի միջոցով»*, հատկապես Գոլանի բարձրավանդակը: Դամասկոսը երդվեց այլեւս չմասնակցել շրջանային բանակցություններին այնքան ժամանակ, քանի դեռ Իսրայելը պատրաստակամություն չի ցուցաբերում գրավյալ հողերի վերադարձման գործում: Նախագահ Ասադը խոստացավ ոչ մի միակողմանի համաձայնություն չկնքել Իսրայելի հետ՝ նույնը պահանջելով արաբական մյուս երկրներից:

Լիբանան– Պահանջում է, որ Իսրայելը Հարավային Լիբանանից հանի զորքերը իր իսկ կողմից հայտարարված «ապահովության գոտուց», կազմալուծի իրեն փոխարինող Հարավային Լիբանանի բանակը, ինչպես նաեւ ազատ արձակի 300 արաբ բանտարկյալներին:

Հորդանան– Ուզում է, որ պաղեստինցիները հաստատվեն Արեւմտյան Ափում, որտեղից նրանք չկարողանան բնակվել Հորդանանի տարածքում գտնվող Արեւելյան Ափում: Հորդանանն ուզում է նաեւ ջրային աղբյուրների օգտագործման շուրջ համապարփակ համաձայնություն:

Ի. Շամիր

Իսրայել– Խաղաղություն է ուզում առանց գրավյալ հողերը վերադարձնելու: Շամիրը Երուսաղեմի ապագայի շուրջ ոչ մի բանակցություն չի ընդունում, ինչպես նաեւ բացառում է գրավյալ հողերից զորքերի դուրս բերումն ու հրեական բնակավայրերի շինարարության սառեցումը: Բայց Իսրայելը պատրաստ է հինգ տարվա ժամանակամիջոցի ընթացքում պաղեստինցիներին տալ ինքնակառավարման սահմանափակ իրավասություններ՝ սակայն իրեն վերապահելով հողերի հսկողությունը, ապահովությունն ու արտաքին քաղաքականությունը:

Թայմ

Օտարերկրացիները շրջանցում են Մոսկվան

1991 թ. ԽՍՀՄ այցելած օտարերկրացիների թիվը անցյալ տարվա համեմատ կկրճատվի 1-1,5 միլիոն մարդով: Այդ մասին Մոսկվայում տեղի ունեցած բրիֆինգում հայտարարեց ԽՍՀՄ ՆԳՆ-ի ղեկավարներից մեկը՝ Ալեքսանդր Կոտլյարովը: Նրա խոսքերով, նվազման միտումը սկսվեց դեռ 1990 թ., երբ Միությունը կորցրեց կես միլիոն օտարերկրացի զբոսաշրջիկներ:

«Այցելության» անկման գլխավոր պատճառը, ըստ Ա. Կոտլյարովի, օտարերկրյա քաղաքացիների նկատմամբ կատարվող քրեական հանցագործությունների աճն է: Բացի միջոցների պակասից, հանցագործության դեմ պայքարը դժվարանում է նրանով, ասաց Ա. Կոտլյարովը, որ ԽՍՀՄ-ը դեռ չունի մյուս պետությունների հետ կնքված իրավական պաշտպանության մասին միջկառավարական ոչ մի պայմանագիր:

Ա. Կոտլյարովը հայտարարեց նաեւ, որ ԽՍՀՄ-ում ակտիվորեն գործում են միջազգային հանցագործ սինդիկատներ: ԱՄՆ-ում խորհրդային քաղաքացիների աշխատանքի տեղավորման կեղծ համաձայնագրերից ստացված եկամուտն ավելի քան 170 միլիոն ռուբլի է:

Միությունում լայն տարածում են ստացել օտարերկրացիների վարկային քարտերի հետ գործողությունները: Հաճախ իրենք օտարերկրյա քաղաքացիները վաճառում են իրենց վարկային քարտերը հանցագործներին եւ հետո հայտարարում, թե կորցրել են: Այդ դեպքում, համաձայն գործող պայմանագրերի, խորհրդային կողմը պարտավոր է հատուցել վնասը: Անցած 10 ամիսների ընթացքում, հաղորդեց Ա. Կոտլյարովը, պետական գանձարանին վնաս է հասցվել 2 միլիոն ինվալյուտային ռուբլու չափով: ■

digitised by A.R.A.R.@

Ռումբը գոյություն ունի

ՄԱԿ-ի փորձագետները դեռ այն չեն գտել, բայց գիտեն դրա կշիռը, հզորությունը և պատրաստման ձևը

Իրաքյան ռումբը գոյություն ունի ինչ-որ տեղ: Սա է ՄԱԿ-ի փորձագետների համոզմունքը «Պետրոքեմիկլ Թրի» նախագծի առընչությամբ Բաղդադում բռնագրավված հազարավոր փաստթղթերի ուսումնասիրությունից հետո: *«Մենք համոզված ենք, որ իրաքցիները կարող էին ստեղծել գործող ատոմային ռումբ: Նրանք միայն չեն հասցրել դա անել»*, - ընդգծում է ատոմային էներգիայի միջազգային գործակալության տնօրեն Հանս Բլիքսը:

Իրաքյան ռումբը, ինչպես պարզվում է, միանգամայն տարբեր է նախապատերազմյան ժամանակաշրջանի պատկերացումներից: Գիտնականները այն ժամանակ ենթադրում էին, թե իրաքցիները փորձում են «քաղաքացիական» ուրանի հիման վրա ստեղծել Նագասակիի վրա գցված ռումբի տիպի ատոմային ռումբ: Այդ եղանակի համաձայն, ուրան-235-ի երկու խոշոր զանգվածներ բախվում են իրար: 35-50 կիլոգրամ կազմող անհրաժեշտ քանակությունը գերազանցում էր իրաքցիների «քաղաքացիական» ուրանի պաշարները: Իրականում հարստացման տարբեր աստիճան ունեցող 40 կիլոգրամ «քաղաքացիական» ուրանը, որը մատակարարել էին Ֆրանսիացիները (12,3 կգ) և Խորհրդային Միությունը, և որը ատոմային էներգիայի միջազգային գործակալության (ԱԷՄԳ) վերահսկողության տակ էր, չի օգտագործվել և չէր կարող օգտագործվել: «Քանզի,- ճշգրտում է Հանս Բլիքսը,- *խոսքը ներպայթական ռումբի մասին է, որը իրաքցիները պատրաստել են իրենց իսկ հարստացրած ուրանով: Հաջողվել է գտնել մեկ կիլոգրամից մի քիչ պակաս այդպիսի ուրան, որն ստացվել է էլեկտրամագնիսական համակարգի համաձայն, բայց մենք չենք գտել միջուկային սարքը»*:

Փորձագետները հիմա արդեն գիտեն, թե գոյություն ունեցող այդ սարքը ինչի է նման: ԱԷՄԳ-ի մասնագետներից մեկը, որը նախընտրեց չնշել իր անունը, ներկայումս Վիեննայում ուսումնասիրում է Իրաքում սեպտեմբերի 23-ին բռնագրավված փաստաթղթերը: Դրանք ապացուցում են, որ ռումբի հզորությունը 20 կիլոտոննա է, այսինքն հավասար է Հիրոսիմայի վրա նետված ռումբի հզորությանը: Նախագիծը ցույց է տալիս մեկ տոննանոց մի սարք, որը շատ ավելի թեթև է Հիրոսիմայի ռումբից (4,5 տոննա), խոսքը *«պարզունակ, բայց հնարավոր սարքի մասին է»*: Պարզունակ է ներպայթական համակարգի ընտրությունը, որի տեխնոլոգիան փոքր-ինչ հին է: Այն հնարավոր է, երբ նկատի ունենք, թե իրաքցիները ինչպիսի ջանքեր են գործադրել այդ սարքը հնարավոր նվազագույն միջուկային նյութերով պատրաստելու համար. օգտագործվել է 25 կիլոգրամից պակաս միջուկային նյութ: Այդ արդյունքն ստացվեց հարստացված ուրանի արտադրության վիթխարի ջանքերի գնով: *«Նրանք փորձել են գրեթե բոլոր համակարգերը, օգտագործել բոլոր ուղիները»*, - բացատրում է Հանս Բլիքսը:

Հանս Բլիքս

Շատ թանկարժեք էլեկտրամագնիսական իզոտոպային անջատման եղանակը կիրառվել է Թարմիայի համալիրի թիվ 33 շենքում, որտեղ իրաքցի ինժեներները 1990 թ. սեպտեմբերից մինչև 1991 թ. հունվարը արտադրել են շուրջ 3 կիլոգրամ ուրան-235: Դրա կրկնակի կարողություն ունեցող մի գործարան էր կառուցվում Ալ Շարքաթում, որը պետք է տարեկան արտադրեր մինչև 90 տոկոս հարստացված 30 կիլոգրամ ուրան: Կիրառված մյուս համակարգը կենտրոնախույս համակարգն է: Ալ Ֆուրաթում կառուցված և ռմբակոծությունից հրաշքով փրկված գործարանում հայտնաբերվել են մոտ հազար կենտրոնախույս սարքերի պատրաստման հարմարանքներ, որոնք կարող էին արտադրել հարստացված ուրանի զգալի քանակություններ: Մինչև օրս չի հայտնաբերվել կենտրոնախույս եղանակով ուրանի ստացման ուղեցույց-նախագիծը. Թուվայթայի լաբորատորիաներում իրաքցիները նաև կիրառել են ֆրանսիական տիպի քիմիական արտադրության եղանակը: Թորման փոքր հարմարանքներ են հայտնաբերվել ռմբակոծված շենքերից մեկում, բայց ոչինչ ցույց չի տալիս, թե այս անգամ արդյունաբերական ուղեցույց-նախագիծ եղած լինի: Ճառողական եղանակը մնացել է լաբորատոր փուլում, ինչպես նաև գերմանական ծագում ունեցող բրազիլական տեխնոլոգիան:

Իրաքցիները զգալի քանակությամբ հումք են կուտակել երկու ձևով. Ալ Քաիմում մշակել են Ակաշաթի իրենց հանքերի ուրան պարունակող ֆոսֆատները, ինչպես նաև գաղտնաբար արտասահմանից ներմուծել են ուրանի հարյուրավոր տոննաներ:

Դասական *«Սքադ»* հրթիռները բավարար հեռահարություն չունեն, և իրաքցիները չէին կարողանա դրանցով տեղ հասցնել տոննանոց այդ ռումբը: *«Նրանք ստեղծել են երկիր-երկիր դասի մի հրթիռ»*, բացահայտում է ՄԱԿ-ի ամերիկացի փորձագետներից մեկը Դուգլաս Էգլանդը, որը հայտնաբերել է երկու մղիչ հրթիռ: Դրանք կոչվում են *«Բադր-2000»* և արևմուտքի ճնշմամբ կիսատ թողնված արգենտինա-եգիպտա-իրաքյան *«Կոնդոր-2»* նախագծի իրաքյան տարբերակն են: Փորձագետները վստահ են, որ «Բադր-2000»-ի արտադրությունը շարունակվել է մինչև պատերազմի սկիզբը:

Լ' Էքսպրես

Թուրքական մամուլ

«Մարդու տագնապ» Հայաստանի մէջ

«Միլլիյէթ» այսօր «Մարդու տագնապ» խորագրին ներքեւ կը գրէ, որ Հայաստան իր յոյսը կապած է արտաքին երկիրներու մէջ բնակող իր ցեղակիցներուն: Թերթը կը գրէ, որ Հայաստան, հակառակ որ «անկախութեան», դաս կը հետապնդէ, կը տառապի մարդու պակասէ: Արդարեւ նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, մտածելով, որ մարդու տագնապի լուծում կը գտնուի, այդ կերպով յայտնեց, թէ արտասահմանի հայերը աւելի ոգեւոր ներկայութիւն մը պիտի ցուցաբերեն Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ:

ԹԱՍՍ լրատու գործակալութիւնը արձագանք կը հանդիսանայ Տէր-Պետրոսեանի կողմէ Երեւանի մէջ հրատարակուող շաբաթաթերթի մը հետ կատարուած հարցազրոյցի մը, ուր նախագահը կ'ըսէ, թէ նոր կառավարութեան կազմութեան ընթացքին կարգ մը նախարարներ պիտի ընտրուին արտասահմանի հայերու մէջէն:

Լեւոն Տէր-Պետրոսեան յիշեցուց, որ կարճ ժամանակ առաջ Ամերիկայի Հայոց յայտնի դէմքերէն Րաֆֆի Յովհաննէսեան Արտաքին Նախարարութեան պաշտօնին կոչուած էր: Հայաստանի նախագահը աւելցուց, որ Հայաստանի համար լաւագոյն լուծումն է սերտ գործակցութիւն հաստատել արտասահմանի մէջ բնակող երկու միլիոնանոց Հայ հաւաքականութեան հետ: Ինչպէս գրուած էր, վերջերս Հայաստանի մէջ արդէն ընդունուած է զոյգ հպատակութեան օրէնքը:

Մարմարա

Գաղթավայրերի հիշողության ծանրաբեռնվածություն եւ արցունքի շատրվաններ

Բեյրութցիներ, հալեպցիներ և թաբուլե, ֆյուզբա մատուցող ճաշարաններ

Բնության օրենքներից է, որ թռչունները ոչնչացման ընթացքում գաղթելով իրենց բույներից, առանց ուշադրություն դարձնելու թողնում են նաև իրենց ձագուկներին, իսկ անհետացումը մարդ արարածի ճակատագիրն է, ինչպես թռչուններինը: Ժողովուրդները հաճախ են ունենում «բնության շրջափոխություն», որը ավարտվում է անհետացումով: Բայց հայ ժողովուրդը, որի պատմությունը երկարում է մինչև սրանից հինգ հազար տարի առաջ Ուրարտուի պետության ժամանակաշրջանը, միշտ էլ ձգտել է ամեն գնով պահպանել «Հայաստանը», որը հայերի հայրենիքի անվանումն է նրանց լեզվով, որտեղ այսօր ապրում է մոտավորապես 3,5 միլիոն բնակչություն, մինչ ավելի քան 1,7 միլիոն «ձագուկներ» ապրում են աշխարհով մեկ սփռված. Մ. Նահանգներում, Կանադայում, Եվրոպայում, Լիբանանում և ծայրագույն արևելքից մինչև ծայրագույն արևմուտքի բազմաթիվ երկրներում:

Երբ այս դարի սկզբին հայերը ենթարկվեցին ջարդերի, նրանցից հարյուր հազարավորներ գաղթեցին մոտիկ արաբական երկրները: Հայաստանի հանրապետության նախագահի օգնական Շահեն Գարամանուկյանը, որի ընտանիքը, ի դեպ, մինչև 1965 թվականը բնակվել է Սիրիայում և որի հորեղբայրը՝ Արամ Գարամանուկյանը, Պաղեստինի պատերազմին մասնակցած սիրիական բանակի գեներալ էր մինչև 1958-ը, ասում է, որ «հայ ժողովուրդը երբեք չի մոռանա արաբներին, որոնք իրենց պատսպարեցին ամենադաժան օրերին»:

Սփռված հայերի վերադարձը հայրենիք սկսվել էր 40-ական թվականների վերջում, որոնք գալով Հայաստան, այս անգամ դիմագրավելու էին տառապանքի մի այլ տեսակ՝ ստալինյան վարչակարգի ատելությունը, որը կասկածելի աչքով էր նայում «կապիտալիզմի հիվանդություններով ծանրաբեռնված» վերադարձող այդ թռչուններին:

Այն Մըրեյսիից Երեւան

1946 թվականին Հակոբ Քելեճյանը, պատրաստելով իր ճամպրուկները, չմոռացավ նրանց մեջ խցկել ինչպես նա է ասում, «հիշատակի փաստաթղթերը», որոնք վերաբերում էին Այնճարի և Այն Մըրեյսիի իր ծնողների բնակավայրերին: Նա Այն Մըրեյսիից անցել է Ռումինիա և ապա հասել Երևան՝ ծանրաբեռնված Ալժիրում, Թրիփոլիում, Բենկազիում, Թաբրակում, Թեդմորում և Մարջայունում ֆրանսիական բանակի մարտերի հիշատակներով: Թեև յոթանասունն անց է արդեն, բայց հայկական և լիբանանյան լավագույն հատկությունները միատեղող, առողջ, աշխույժ և կենսախինդ տարեց է Հակոբը: Նա «Հայաթին» պատմեց, որ ժամանակին «բեյրութցիները» հավաքվում էին Երևանի կենտրոնում գտնվող և իրենց մեջ հայտնի «արցունքի այգի» անունը կրող մի վայրում, որտեղ նրանք զրուցում էին անցած օրերից և գաղթօջախների հիշատակներից: Այսօր այդ այգին գոյություն չունի այլևս, Երևանի 2750-ամյակի առիթով այդ տեղում կառուցվել է 2750 շատրվաններով մի ցայտաղբյուր, որոնք մինչև այսօր արցունք են ցայտում, չնայած ոչ մեկը չգիտի, թե դրանք վերադարձողների ուրախությա՞ն, թե անձրևի արցունքներն են:

Չնայած 45 տարի է անցել այդ օրվանից, այնուամենայնիվ, Հակոբը դեռ հիշում է լիբանանյան մայրաքաղաքի փողոցները, սակայն չիմանալով, թե ինչ վիճակում են դրանք հիմա՝ պատերազմից և ավերվածություններից հետո: Նրա աչքերն արցունքով լցվեցին, երբ վերհիշեց Բեյրութի «Սուրսուք» հռչակավոր շուկան, Կրան Տեատրը, Հոլիվուդ, Ռոյալ և Կրիստալ կինոթատրոնները: Եվ Հակոբը խորասուզվեց երևակայությունների մեջ, հասնելով Բեյրութի Բուրջի կենտրոնական հրապարակը, «Դալիլի պահըրն» ու այլ վայրերը, ցանկանալով վերադառնալ դրանց և «տեսնել ողջերին ու մեխակներ դնել «մեկնածների» շիրիմներին»:

Տնտեսական բաց քաղաքականության հետևանքով, որին ծնողամոլն է եղել Սիրիայի Հալեպ քաղաքում ծնված և 40-ականներին իր ծնողների հետ հայրենիք վերադարձած Հայաստանի նախագահ Լևոն Տեր-Պետրոսյանը, բազմաթիվ առևտրական խանութներ և ճաշարաններ են բացվել Երևանում, որոնցում մեծ դեր ունեն «արևմտյան հայերը», այսինքն մայր հայրենիք վերադարձածները: Դու կարող ես բազմաթիվ ճաշարաններ գտնել, որտեղ «Թաբուլե» և «Հալեպի կյուֆթա» է մատուցվում: Բայց Հակոբը դեռևս կարոտում է «Թանիոսի» շաուրմայի և «Ֆուլի» համին:

Հիմա շատ դժվար է առանց խոշոր կաշառքի Երևան-Հալեպ ուղղակի թռիչքի օդանավի տոմս ձեռք բերելը, առավել այն, որ Երևանի օդանավակայանի իշխանությունները արգելել են ուղևորներին 30 կիլոգրամից ավել բեռ ունենալ, սիրիացի և հայ «ճամպրուկային առևտրականների» մեծ թվի պատճառով: Այլևայլ աղբյուրների համաձայն, բացի քաղաքական դեմքերից և առևտրականներից, Մերձավոր Արևելք-Երևան օդանավերով զենք և կռվողներ են տեղափոխվում Հայաստան: Այս կապակցությամբ Շահեն Գարամանուկյանը «Հայաթին» հայտնեց, որ հայկական և ադրբեջանական կողմերի օգտագործած զենքերի 99 տոկոսը խորհրդային արտադրանք են և եթե նույնիսկ ամերիկյան արտադրության զենքեր էլ լինեն, ապա շատ դժվար է դրանց համար գնորդներ գտնել: Շահեն Գարամանուկյանն ասաց, որ ինքը չի կարող հաստատել կամ ժխտել այն լուրերը, ըստ որոնց Ղարաբաղում կռվում են նաև Լիբանանից, Սիրիայից և այլ երկրներից եկած մարտիկներ, ավելացնելով, որ ազգությամբ հայ օտարերկրացի լրագրողները եղել են Ղարաբաղում և հնարավոր է որ «նրանցից որևէ մեկը իր կյանքը փրկելու համար զենք վերցրած լինի»: Պատասխանելով ադրբեջանական մի այլ մեղադրանքի, որի համաձայն Ղարաբաղում կռվող մարտիկները կապի միջոցների խոսակցությունները երբեմն վարում են ոչ հայերեն, Շահեն Գարամանուկյանը պատասխանեց. «Հնարավոր է, հակառակորդին ապակողմնորոշելու նպատակով որոշված լինի չօգտագործել հայերենը»:

Լիբանանցի մի հայ, որը չուզեց իր անունը նշել, հայտնեց, թե հնարավոր է «Հայ գաղտնի բանակից» առանձին անդամներ իրենց սեփական պատասխանատվությամբ մասնակցած լինեն կռիվներին, սակայն ոչ մի քաղաքական կազմակերպություն ուղղակի մասնակից չի եղել մարտիկների առաքմանը դեպի Ղարաբաղ, որի ճակատագրի շուրջ վեճը հենց Հայաստանում ներքին պայքարի առանցքներից է:

Հայաստանի չափավորական նախագահ

AL HAYAT
ARABIC DAILY NEWSPAPER
الحياة

Լևոն Տեր-Պետրոսյանը կողմնակից է Ադրբեջանի հետ բանակցություններին, որով Ղարաբաղը մնա Ադրբեջանի վարչական կազմում, բայց երաշխավորվի մարզի 180 հազար հայերի ազգային, մշակութային և Հայաստանի հետ ամենասերտ կապերի իրավունքը: Լևոն Տեր-Պետրոսյանը նախագահական ընտրություններում շահեց ձայների 83 տոկոսը, մինչ հայկական իրավունքների պաշտպանության մեջ հայտնի Դաշնակցություն կուսակցության թեկնածու Սոս Սարգսյանին բաժին ընկավ ձայների միայն 4 տոկոսը:

Ընտրություններին հետևողներն ասում են, թե դաշնակների պարտության հիմնական պատճառները երեքն են: Նախ այն, որ համայնավարների դեմ 70 տարվա առճակատումից հետո Հայաստանը Խ. Միության կազմի մեջ պահելու հիմքի վրա նրանք Հայաստան վերադարձան՝ համայնավարների հետ գործնական համագործակցությամբ: Երկրորդ պատճառը «Սոցիալիզմի» երգով նրանց վերադարձն էր, որը Մոսկվայում անգամ չի լսվում, իսկ երրորդը Արցախի հարցի նկատմամբ միջին լուծումների մերժումն էր և Աթենքում իրենց ղեկավարների արձակած հրահանգների պարտադիր կատարումը:

Դաշնակների և Պարույր Հայրիկյանի ղեկավարած Ազգային Ինքնորոշում Միավորում ծայրահեղական կազմակերպության պարտությունը նախագահական ընտրություններում վկայում է Հայաստանում հոգեբանական մի փոփոխության մասին, որով մեկուսացումից և անիշխանությունից անցում է կատարվում ներքին բաց տնտեսական քաղաքականության, Խ. Միությունից անջատվելու հանգրվանայնության և տարածաշրջանի երկրների հետ համագործակցելու պատրաստակամության, որոնց շարքում նաև Թուրքիայի հետ, հակառակ հայերի և թուրքերի միջև պատմական թշնամության:

Ժալալ Ալմաշթա
Երեւան

Ժալալ Ալ Մաշթան Լոնդոնում հրատարակվող արաբական ամենաազդեցիկ թերթերից մեկի՝ «Ալ Հայաթի» լրագրողն է Մոսկվայում: Նա վերջերս գտնվում էր Երևանում և այդ այցելության արդյունքն է նրա ստորև թարգմանաբար հրատարակվող հոդվածը: Այն հրապարակում ենք պարզապես մեր ընթերցողներին հաղորդակից դարձնելու արաբական մամուլի մոտեցումներին:

digitised by A.R.A.R.@

Թուրքիան կճանաչի Հայաստանի անկախությունը

Ասում է Թուրքիայում հայտնի բիզնեսմեն Իցհակ Ալաքոնը

Նոյեմբերի 11-ին մեկօրյա այցով Երեւանում էր գտնվում թուրքական հայտնի «ALARKO HOLDING» բաժնետիրական ընկերությունների միավորման տնօրեն Իցհակ Ալաքոնը, նրա տեղակալը՝ Թամեր Աթաուզին, ինչպես նաեւ Գերմանիայում գործող թուրքական մասնավոր «Star 1» հեռուստակայանի թղթակից Զիդդեմ Անարը եւ օպերատոր Նաման Թունչը:

Չնայած բազմազբաղվածությանը եւ ծրագրի հագեցվածությանը, պարոն Իցհակ Ալաքոնը համաձայնեց պատասխանել մեր թղթակիցների հարցերին:

– Պարոն Ալաքոն, ի՞նչ առաքելությամբ եք ժամանել Հայաստան եւ ինչպիսի՞ն են ձեր առաջին տպավորությունները:

– Նախքան իմ այցելությունը, Մոսկվայում ես հանդիպեցի վաղեմի ընկերոջս՝ Հրանտ Գրիգորյանին, ծանոթացա «*Մոսինտերտորգ*» արտաքին տնտեսական միավորման պետ Վարդգես Արծրունու եւ Հայաստանի մշտական փոխներկայացուցիչ Ռեմիր Բունիաթյանի հետ, այնուհետեւ մեկնեցի ԱՄՆ, որտեղ սերտ կապեր հաստատեցի Ամերիկայի հայկական ասամբլեայի նախագահ Հրայր Հովնանյանի հետ: Այդ ընթացքում Վ. Արծրունին, Հայաստանի ճինարարության նախարարության արտաքին տնտեսական կապերի վարչության տնօրեն Յուրի Մխիթարյանը եւ ավստրիացի ֆինանսիստ Մարկ Կլաքինը ժամանեցին Ստամբուլ, որտեղից էլ մեկնեցինք Անկարա՝ հանդիպելու Թուրքիայի տնտեսության գծով պետական նախարար, վարչապետի առաջին տեղակալ Էքրեմ Փաքդեմիրլիի հետ:

Անկարայից Տրապիզոնով հասանք Մարգարա: Ինչքան ինձ հայտնի է, Մարգարայի սահմանակետը միշտ փակ էր եւ ոչ ոք չէր անցնում: Առաջինը մենք անցանք: Այսպիսով, ես եւ իմ տեղակալը, նաեւ «Սթար 1» հեռուստակայանի թղթակցուհին եւ օպերատորը, այսինքն Թուրքիայի չորս քաղաքացիներ, հաղթահարեցինք այդ պատնեշը:

Երեկ մենք հասանք եւ օրվա ընթացքում տարբեր մակարդակի հանդիպումներ ունեցանք: Հեռեւեցինք հանրապետության նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի երդման արարողությանը, որից հետո կես ժամ զրույց ունեցանք վարչապետի պաշտոնակատար Հրանտ Բագրատյանի, ապա նաեւ նրա տեղակալ Վարդան Ամիրբեկյանի հետ: Այդ հանդիպումների ազդեցության տակ մեզ մոտ առաջացան մի շարք կարեւոր մտահղացումներ: Մենք Հայաստան ենք ժամանել դրական, կանխակալ հակումներով: Անձամբ ես Ստամբուլում եւ աշխարհի այլ երկրներում ունեմ բազմաթիվ հայ ընկերներ, որոնք անչափ մոտ են ինձ, բացի այդ, ես այն մարդկանցից եմ, որոնք ջերմորեն եւ վճռականորեն հավատում են, թե Թուրքիայի եւ Հայաստանի միջեւ խոր բարեկամության հաստատումը համապատասխանում է երկու երկրների շահերին: Չնայած անչափ զբաղվածությանս, պարոն Արծրունու պատվերով բոլոր գործերս թողեցի եւ Հայաստան ժամանեցի, որպեսզի առաջիններից մեկը լինելով՝ նպաստեմ այդ բարեկամության հաստատմանը, որն էլ ինձ երջանկություն է պատճառում: Այսուհետեւ Թուրքիայի եւ Հայաստանի միջեւ առեւտրական, տնտեսական, տեխնիկական ոլորտներում փոխհարաբերությունների զարգացմանը մենք կնպաստենք եւ ամեն ինչ կանենք, որպեսզի մարդկանց միջեւ հաստատվի փոխըմբռնում, միմյանց նկատմամբ հետաքրքրություն, դրական մտքերով հագեցված մթնոլորտի ստեղծում:

– Ինչպե՞ս եք ամփոփում Հայաստան կատարած Ձեր միօրյա այցի արդյունքները:

– Մեր այցն ընդամենը 24 ժամ է տեւել: Ճիշտ է, այցը չափազանց կարճ տեւեց, բայց ծրագիրը շատ հագեցված էր: Կարծում եմ, որ մեր առաջին այցը հետագա բազում այցերի սկիզբը կդառնա: Մենք ունենք ընդհանուր սահմաններ, եւ մտածում եմ, որ այսուհետեւ Հայաստան պետք է գանք այնպես, ինչպես գնում ենք մյուս հարեւան երկրներ: Իսկ ինչ վերաբերում է կոնկրետ արդյունքներին, մենք այդ հարցը հարգարժան Արծրունու եւ ձեր վարչապետի հետ մանրամասն վերլուծել ենք, որի էությունը հետեւյալն է: Ներկայումս Հայաստանը պատրաստվում է դուրս գալ արտաքին աշխարհ: Բնական է, որ Հայաստանը պետք է մտածի իր արտադրանքը արտահանելու եւ ներմուծվող ապրանքը հեշտությամբ հանրապետություն հասցնելու մասին: Այդ պատճառով բաց ծով դուրս գալու անհրաժեշտություն է առաջանում: Եւ ամենակարճ ճանապարհը Տրապիզոնն է կամ Հոփան: Քանի որ Հոփայի ճանապարհը բավականին անհարմար է, լեռնային, ուստի մենք նպատակահարմար գտանք կանգ առնել Տրապիզոնի վրա: Եղանք Տրապիզոնի նավահանգստում, ուսումնասիրեցինք եւ հանգեցինք այն եզրակացությանը, որ Տրապիզոնի նավահանգստում մի նավամատույց հատկացնենք, որտեղ Հայաստանից, այդ թվում Միջին Ասիայից ցամաքային մայրուղիներով փոխադրվող ապրանքը ենթարկվի բեռնման, իսկ ծովով ստացվող ապրանքները բեռնաթափվեն եւ բեռնատարներով տեղափոխվեն Հայաստան: Առաջին կոնկրետ արդյունքը լինելու է այն, որ «ALARKO HOLDING»-ը մասնակցություն է ցուցաբերելու սույն ծրագրի իրականացման գործում: Այդ ուղղությամբ մենք մեր բարեկամ Մարկ Կլաքինի ֆիրմայի՝ «Ռոս»-ի հետ, մշակում ենք համատեղ ծրագիր, ըստ որի Տրապիզոնի նավամատույցը օգտագործվելու է բեռնաթափման նպատակներով:

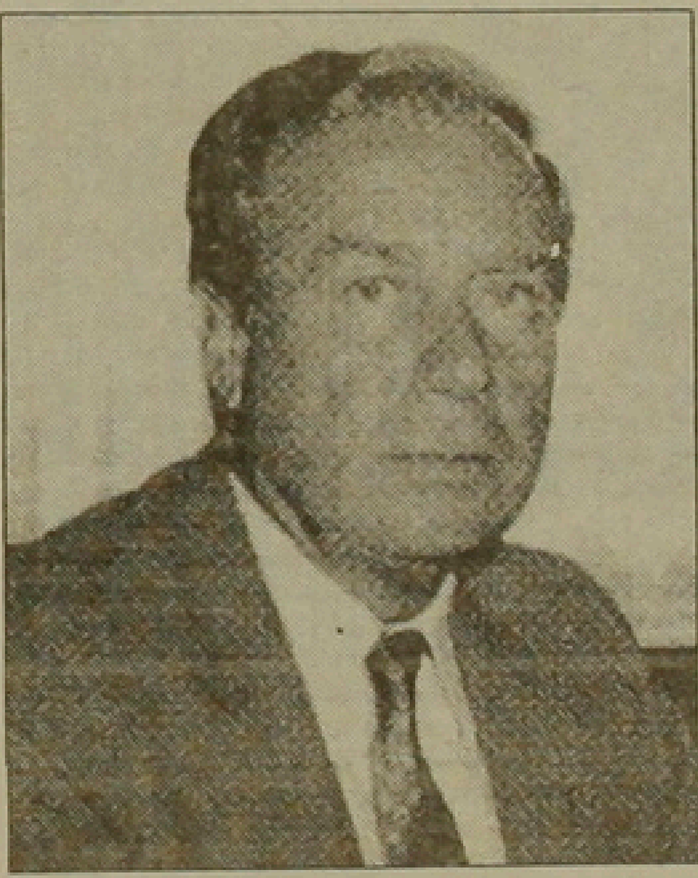

Կազմում ենք նաեւ մեկ այլ շատ կարեւոր նախագիծ, ըստ որի մենք հավասար հիմունքներով համատեղ ձեռնարկություն ենք ստեղծում Հրայր Հովնանյանի հետ: Նրա «*Հովնանյան ֆամիլի*» ընկերությունը եւ մեր «*Ալարկո*»-ն միանում են եւ ստեղծում համատեղ մի ընկերություն, որն ամերիկահայության եւ ֆրանսահայության տրամադրած ներդրումները, ֆինանսական միջոցները եւ վարկերն օգտագործելով՝ պետք է նպաստի նոր նախագծերի, գործարանների, ձեռնարկությունների, բնակելի շենքերի կառուցման իրագործմանը: Մեր երկրորդ նախագիծն այն է, որ արդիականացնենք Հայաստանում այսօր գործող մի շարք ձեռնարկություններ, որոնք տեխնիկապես հնացած են եւ անհրաժեշտ տնտեսական պայմաններ չեն ապահովում: Օրինակ ցեմենտի երկու գործարաններ կան, որոնցում պետք է ներդրումներ կատարել, նրանց կարողությունները հզորացնել, արտադրվող ցեմենտի ինքնարժեքը նվազեցնել: Այդ ասպարեզում մեր ֆիրման մեծ փորձ ունի, եւ մենք նախատեսում ենք նման կարգի ներդրումներ: Հնարավոր է, որ ֆրանսիական որեւէ ցեմենտի գործարանի հետ ստեղծելով համատեղ ձեռնարկություն, ստանձնենք այն արդիականացնելու պարտականությունը:

– Հայ-թուրքական հարաբերությունների մասին ի՞նչ կասեք:

– Սա այնպիսի հարց է, որ երկու ժողովուրդներն էլ պետք է լրջորեն մտածեն այդ ուղղությամբ եւ անցկացնեն մտքերի լայն փոխանակում: Ինձ թվում է, 21-րդ դարի շեմին մարդիկ, հասկապես երիտասարդությունը, իրենց հայացքը պետք է ուղղեն դեպի ապագան, պայքարեն ավելի գեղեցիկ կյանքի, ավելի համերաշխ աշխարհի համար: Այդ իսկ պատճառով ես հայացքս ուղղում եմ դեպի ապագան: Այսօր արդեն մարդիկ գնում են երկխոսության, համատեղ շահերի գիտակցությամբ լեցուն են գտնում եւ դրանով նպաստում ազգերի մերձեցմանը: Ես համոզված եմ, որ շատ կարճ ժամանակամիջոցում հայ եւ թուրք ազգերի միջեւ վերին աստիճանի կարեւոր դրական տեղաշարժեր տեղի կունենան, քանի որ, ըստ իս, դրա ժամանակն է: Քանզի աշխարհը թեւակոխում է համերաշխության ու խաղաղության դարաշրջանը: Աշխարհի բոլոր երկրներում խաղաղության հաստատման ուղղությամբ քայլեր են կատարվում, նույնիսկ արաբներն ու Իսրայելը նստել են բանակցությունների սեղանի շուրջ՝ ընտրելով խաղաղության ուղին: Համոզված եմ, որ մենք եւս միմյանց հետ, ամենալայն իմաստով, իսկական բարեկամության մթնոլորտի հաստատման շեմին ենք: Դրա հետ կապված, կցանկանայի հավաստիացնել, որ հայերի հանդեպ թուրք ազգի մոտ բացակայում է նույնիսկ բացասական որեւէ դիրքորոշում կամ տեսակետ: Ներկայումս Թուրքիայի հայ համայնքը, բացարձակ իրավահավասարության պայմաններում, օգտվելով ամեն կարգի արտոնություններից, կարողանում է ծավալել ցանկացած գործունեություն, ներդրումներ կատարել, ձեռնարկություններ հիմնել: Իրենք չեն էլ կասկածում, թե երբեւէ այդ իրավունքից կզրկվեն:

Թուրքիան, լինելով տնտեսական մեծ զարգացում ապրող դեմոկրատական երկիր, ազգային փոքրամասնություններին, այդ թվում բոլոր օտարերկրացիներին, ժողովրդավարական ազատություններից օգտվելու հարցում նույն իրավունքներն է տալիս: Նրա զարգացման մակարդակը չափազանց ոգեւորող է: Իմ ցանկությունն ու հավատն այն է, որ Հայաստանը եւս նույն արագությամբ զարգանա: Իհարկե, Հայաստանը մինչեւ վերջերս կոմունիստական վարչակարգի պայմաններում է գոյատեւել, որի պատճառով այստեղ դադարել է ձեռներեցությունը, հետեւաբար, կապիտալի կուտակման հնարավորություններ չեն եղել եւ այդ բոլորի հետեւանքով տնտեսապես ետ է մնացել: Սակայն արդեն բոլորս քնից արթնացել ենք, արթնացավ նաեւ Հայաստանի ժողովուրդը՝ ընդունելով անհրաժեշտ բոլոր որոշումները: Հայաստանում ստացա այն տպավորությունը, որ մասնավոր սեփականության պրոցեսն առաջ է ընթանում, հողի սեփականաշնորհումն արդեն կատարվել է, անշարժ գույքի սեփականաշնորհումը նույնպես կատարվում է, հովանավորվում է ձեռներեցությունը: Այս բոլորը կնպաստեն երկու ազգերի փոխհամաձայնեցմանը, իհարկե, տեղի կունենա առեւտուր, եւ քանի որ սահմանները նույնպես բացվելու են եւ ապրանքափոխանակությունը զարգանալու է, այդ ամենը կհանգեցնեն մեր մերձեցմանը:

– Ձեր կարծիքով, հայ-ադրբեջանական հարաբերությունները որքանո՞վ կանդրադառնան հայ-թուրքական հարաբերությունների վրա:

– Ըստ իս, հնարավոր չէ, որ դրանք բացասաբար անդրադառնան: Թուրքիայի կողմից Ադրբեջանի անկախության ճանաչումն առաջին հերթին որոշ մտավախությունների հետ է կապված: Դրանց մեջ թերեւս ամենագլխավորը Ադրբեջանի հարցում Թուրքիայի՝ Իրանից հետ մնալու մտավախությունն է եւ, Ադրբեջանի իրանական կողմնորոշումը, որի առկայության պայմաններում նրանք կխզեն իրենց բոլոր կապերը մեզ հետ: Ուստի մեր կառավարությունը դիմեց նման քայլի՝ ճանաչելով Ադրբեջանի անկախությունը, ցանկացավ նրան ներգրավել զարգացած դեմոկրատական երկրների շարքը: Այնուհանդերձ, Ադրբեջանի անկախության ճանաչումը ոչ մի կերպ բացասականորեն չի անդրադառնա Հայաստանի հետ մեր փոխհարաբերությունների վրա: Ընդհակառակը, դա մեզ ավելի է մերձեցնելու Հայաստանի հետ, որովհետեւ երկու հանրապետությունների միջեւ կայուն հավասարակշռված հարաբերություններ բխում են Թուրքիայի շահերից: Այդ պատճառով, ես հավատացած եմ, որ Ադրբեջանի անկախության ճանաչմանը երբ հետեւի նաեւ Հայաստանի անկախության ճանաչումը, իմ խորին համոզմամբ դա կլինի դրական քայլ: Հավանաբար դա էլ շուտով իրականություն կդառնա:

– Մի քանի խոսք Ձեր մասին:

– Ես 65 տարեկան բիզնեսմեն եմ եւ թեեւ ունեմ հրեական ծագում, բայց Թուրքիան համարում եմ աշխարհի ամենագեղեցիկ, հաջողված երկրներից մեկը: Հպարտանում եմ նաեւ, որ Թուրքիայում մեծ հաջողությունների եմ հասել եւ ցանկալի կլիներ, որ աշխարհի բոլոր երիտասարդներն այն նույն հնարավորությունները ունենային, ինչպիսիք ունեցել եմ ես, այդ թվում նաեւ Հայաստանի երիտասարդները եւ դուք կհամոզվեք, որ նրանք նույնպես շատ կարճ ժամանակամիջոցում ժողովրդավարության պայմաններում, կհասնեն մեծ արդյունքների:

Հակոբ ԱՍԱՏՐՅԱՆ
Հակոբ ՉԱՔՐՅԱՆ

Ինչպես ընտրեցին Մութալիբովին

1991 թ.-ի սեպտեմբերի 8-ի առավոտյան իմ անցկացրած թռուցիկ հարցումներից զգացվեց, որ այդ օրը բաքվեցիների մեծամասնությունը չի մասնակցելու նախագահական ընտրություններին: Սակայն ես ոչ մի րոպե իսկ չէի կասկածում, որ Այազ Մութալիբովը դառնալու է Ադրբեջանի նախագահ:

Որպես անկախ դիտորդ ես կարողացա տեսնել այդ քաղաքական ակցի մեխանիզմը: 26 ընտրական տեղամասերից 23-ում ես ականատես եղա, թե ինչպես մեկ մարդը արկղն է նետում 2-3 քվեաթերթիկ, երբ պետք է՝ 4, իսկ երբ շատ է պետք, նույնիսկ՝ 5-6: **«Արեւելյան սովորություններ են,**- բացատրեցին ինձ,- **ամուսինը անձնագրով քվեարկում է կնոջ փոխարեն»**: Մի՞թե որոշ մարդիկ 4-5 կին ունեն այստեղ: Դրանից բացի, շատ հաճախ ներկայացված անձնագրերը ՛չ էին ստացվող քվեաթերթիկներից: Մի քանի տեղամասերում ես ականատես եղա, թե ինչպես մեկ մարդուն 10-ից ավելի քվեաթերթիկ է տրվել:

Իսկ կարելի՞ է արդյոք վերցնել քվեաթերթիկ նույնիսկ առանց անձնագիր ներկայացնելու: Պարզվեց, որ այո: Իմ աչքի առաջ, իմ խնդրանքով, ինձ ծանոթ բաքվեցին, ճիշտ ասելով արձակուրդ գնացած ընկերոջ հասցեն, վերցրեց նրա ընտանիքի անդամների բոլոր երեք քվեաթերթիկները:

Իսկ ինչպե՞ս էին կնքվում արկղերը: 41-րդ դպրոցում դա առանց հանձնաժողովի (այդ դպրոցի ուսուցիչները՝ հանձնաժողովի անդամները չէին ներկայացել, քանի որ դպրոցի տնօրենը ազգային ճակատի ջատագովներից էր): Մյուս տեղերում շրջիկ արկղերից դուրս էին բերվում հարյուրավոր քվեաթերթիկներ, շլացուցիչ ակտիվության հավանդամների ու թոշակառուների կողմից, որոնք ուզում էին տանը քվեարկել:

Առավոտյան ընտրողների ակտիվություն չէր զգացվում: ժամը 11-ի կողմերը ոչ մի ընտրական տեղամասում չէր գրանցվել 10-12 տոկոսից ավել: Կեսօրվա կողմ տեմպերն ավելի ընկան, սակայն ժամը 14-ին պարզվեց, որ համարյա բոլոր տեղամասերում արդեն քվեարկել են 60 տոկոսից ավելին: Ընտրական հանձնաժողովի անդամները սկսեցին ժպտալ, չէր ժպտում միայն Մութալիբովը, տեղամասերում ամենուրեք փակցված նկարներից, որոնք չգիտեմ ինչու ընտրության օրը չէին հանել:

Չնայած, որ կիրակի էր, շատ շրջաններում աշխատում էին դասարանները, որպեսզի ավելի օպերատիվ կերպով մեղադրյալի աթոռին նստեցնեն հնարավոր միկետների մասնակիցներին, որոնք, ինչպես սպասվում էր, պետք է հայտնվեին ընտրական տեղամասերում եւ փչացնեին «համաժողովրդական» տոնը:

Սակայն միկետներ չեղան: Ակնհայտ է, որ օգոստոսի 23-ին ՕՄՕՆ-ի կողմից Ազգային ճակատի շտաբը քարուքանդ անելն ու ակտիվիստների ծեծը միտինգի ժամանակ ցույց տվեց նախագահի թեկնածուի լրջությունը եւ հասկացրեց նույնիսկ ամենամիամիտ դեմոկրատներին, որ Ազգային ճակատի ղեկավար Աբուլֆազ Ալիեւի ետեւից քանս գնալը բոլորովին էլ անհրաժեշտ չէ:

Ավելացնեմ, որ մինչեւ սեպտեմբերի 16-ը դպրոցներում եւ հոկտեմբերի 1-ը բուհերում դասեր չեղան: Ժողկրթբաժնի նիստերի ժամանակ ուսումնական հաստատությունների տնօրեններին դեմոկրատաբար իրավունք էր տրվում, որ իրենք հորինեն դասերը հետաձգելու պատճառներ:

Ա. ԲԱՂՈՒՐՅԱՆ
Մոսկովյան թղթակցուհի
«Կուրանտի»

Նախագահ Բուշը երկարաձգում է «արտակարգ դրությունը»

Նախագահ Բուշի կառավարությունը երկարաձգեց այն օրինագծի կիրարկման ժամկետը, ըստ որի Իրանը ԱՄՆ-ի կողմից ճանաչվում է որպես ահաբեկչությունը հովանավորող երկիր եւ որի նկատմամբ անհրաժեշտ է վարել հատուկ քաղաքականություն: Նախագահ Բուշը ամերիկյան Կոնգրեսին ուղղված դիմումի մեջ նշում է. «*Դեռեւս հնարավոր չէ կանխատեսել, թե ԱՄՆ-ը երբ կկարողանա Իրանի իսլամական հանրապետության հետ նորմալ քաղաքական եւ տնտեսական հարաբերություններ վերսկսել*»: Հիշեցնում ենք, որ 12 տարի առաջ, նոյեմբեր ամսին մի խումբ ծայրահեղականների կողմից Թեհրանում ԱՄՆ-ի դեսպանատան շենքի գրավումից հետո Ամերիկան Իրանի հետ հարաբերություններում արտակարգ դրություն է հայտարարել: Նման օրինագիծ ԱՄՆ-ի նախագահին Իրանի վերաբերյալ որոշումներ ընդունելիս արտակարգ լիազորություններ է տալիս:

Համաեւրոպական ընդհանուր բանակի ստեղծումն ու Թուրքիան

Ֆրանսիան ու Գերմանիան հանդես եկան համաեւրոպական ընդհանուր բանակի ստեղծման առաջարկով եւ հոկտեմբերի 17-ին պաշտոնապես հայտարարեցին այդ մասին: Նման բանակի ստեղծումն, անշուշտ, կհանգեցնի սառը պատերազմի ավարտին իր երբեմնի նշանակությունը կորցրած ՆԱՏՕ-ի դիրքերի հետագա թուլացմանը, եւ դրա հետ կապված ըզգալիորեն կնվազի Թուրքիայի դերն ու նշանակությունը Արեւմուտքի համար, զուգե եւ նրա առաջ առհավետ փակվեն ընդհանուր շուկայի դռները: Պատահական չէ, որ թուրքական մամուլը անմիջապես արձագանքեց համաեւրոպական բանակի ստեղծման նախաձեռնությանը: Այդ առումով բերեւս մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում «Հյուրրիյեթ»-ի քաղաքական մեկնաբան Հայի Ուլուենգինի *«Ֆրանկո-գերմանական բանակն ու Թուրքիայի շահերը»* վերնագիրը կրող հոդվածը: Այն մասնակի կրճատումներով ներկայացնում ենք ընթերցողի ուշադրությանը:

«Համաեւրոպական ընդհանուր բանակի կազմավորման վերաբերյալ Ֆրանսիայի եւ Գերմանիայի համատեղ որոշման իրականացումը բացասաբար է անդրադառնալու Թուրքիայի վրա: Դրանով ՆԱՏՕ-ն երկրորդ պլան է մղվելու, իսկ Արեւմտյան Եվրոպայի Միությունը, որի մեջ Անկարան ներկայացված չէ, անվտանգության հարցերում ձեռք է բերելու առաջնահերթ նշանակություն:

Ընդհանուր բանակի ստեղծման գլխավոր պատճառները Թուրքիայի համար երեքն են:

Առաջինը Թուրքիայի օտարումն է: Արեւմտյան Եվրոպայի Միության ռազմականացումը հնարավոր է միայն Եվրոպական ընկերակցության անդամ երկրների միջեւ ինտեգրացիայի հետագա ամրապնդման միջոցով: Այլ կերպ ասած, անվտանգության ապահովման ֆունկցիան ենթադրվում է իրականացնել ՆԱՏՕ-ից անկախ` իր հիմքում ունենալով ընկերակցության անդամներից մեկին, որպես առանցքային պետության: Այդ մասին են խոսում ընդհանուր բանակի ստեղծման գաղափարն առաջ քաշող Ֆրանսիայի հավակնությունները: Նման կարգի սահմանափակ (ՆԱՏՕ-ի համեմատ) կառուցվածքի ստեղծման դեպքում, որի մեջ ընդգրկված են լինելու միայն Արեւմտյան Եվրոպայի երկրները, Թուրքիայի հույսերը կապված Բրյուսելի (ՆԱՏՕ-ի) հետ, ամբողջությամբ հօդս են ցնդում:

Երկրորդ պատճառն այն է, որ Հունաստանը լինելով Եվրոպական ընկերակցության անդամ երկիր, ամենայն հավանականությամբ տեղ է զբաղեցնելու Արեւմտյան Եվրոպայի Միության նոր կառուցվածքի մեջ: Արդյունքում ի հայտ է գալու նաեւ Հունաստանի մասնակցությամբ ռազմական մի նոր ուխտ, որն իր կազմի մեջ Աթենքն ընդգրկելով օտարելու է Անկարան:

Կանխածից վեր է, որ Հունաստանն այսուհետեւ նույնպես, ինչպես վարվում էր ընդհանուր շուկայի դեպքում, Արեւմտյան Եվրոպայի Միությունը Թուրքիայի դեմ օգտագործելու փորձեր է կատարելու:

Երրորդը ՆԱՏՕ-ի եզրին պլան մղումն ու Արեւմտյան Եվրոպայի Միության առաջին պլանում հայտնվելն է լինելու: Դրանով Մ. Նահանգների մեկուսացման առկա միտումները ստանալու են նոր թափ, եւ օրակարգ է մտնելու Եվրոպական մայրցամաքից ԱՄՆ-ի դուրս մղման հարցը:

Այս պայմաններում Անկարան, որն իր փոխհարաբերությունները Վաշինգտոնի հետ կարգավորում է ՆԱՏՕ-ի միջոցով, կանգնելու է երկընտրանքի առաջ: Թուրքիան ստիպված է լինելու ԱՄՆ-ի հետ ուղղակի ոչ այնքան իրավահավասար նոր դաշինք կնքել անվտանգության գծով, կամ էլ մերժելով դա գրավելու է *«անկախական դիրքորոշում»*: Բոլոր դեպքերում էլ դա Թուրքիայի համար նախկին դիրքերից նահանջ է նշանակելու:

Սակայն, անկախ Թուրքիայի համար պարունակած բացասական հետեւանքներից, համաեւրոպական ընդհանուր բանակի ստեղծումը դեռ մնում է որպես ծրագիր: Փարիզն ու Բոննը, ծրագրի հարցում գրավելով մաքսիմալիստական դիրքորոշում, դիվանագիտական հարձակման են պատրաստվում: Նրանք նպատակ ունեն մեկուսացնել Լոնդոնը, որը ղեկում է պահպանել ՆԱՏՕ-ն, եւ այդ ճանապարհով Լոնդոնից զիջումներ պոկել: Ֆրանկո-գերմանական նախաձեռնությանը Անգլիայից բացի անվստահությամբ են վերաբերվում Հոլանդիան, Պորտուգալիան ու Դանիան: Եվրոպական ընկերակցության հեղինակավոր անդամներից Իտալիան սկզբնական հարցում չեզոք դիրք է գրավել:

Իսկ ինչ վերաբերում է ԱՄՆ-ին, ապա նա, սառը վերաբերմունք դրսեւորելով հանդերձ Միտերանի ու Կոլի համատեղ ծրագրին, դեռ վերջնական խոսք չի ասել: Կարծում ենք, Բուշի խոսքերը մեծ ազդեցություն կգործեն հատկապես Գերմանիայի վրա: Ի վերջո, Բոննը ԱՄՆ-ի դիրքորոշման հանդեպ ավելի զգայուն է, քան Փարիզը:

Այսպիսով, կարելի է ասել, որ Թուրքիայի մոտեցումը Ֆրանկո-գերմանական նախաձեռնության հարցում միանգամայն համընկնում է ԱՄՆ-ին, Անգլիայի եւ Եվրոպական ընկերակցության նաեւ այլ երկրների հետ: Հուսով ենք, որ համաեւրոպական ընդհանուր բանակի ծրագիրը գոնե առայժմ կտապալվի: Մեր ցանկությունը արտահայտում է հենց Թուրքիայի շահերը»:

Է. Չ.

Իրանի դեսպանը հետ է կանչվել Թուրքիայից

Ինչպես հայտնի է դարձել մամուլից, վերջերս կիպրոսյան մի նավ, որը բեռնված էր մեծ քանակությամբ զինամթերքով, Բոսֆորի նեղուցում կալանվել է թուրքական կառավարության կողմից: Բուլղարիայում բեռնված նավի պարունակությունը պատկանում էր Իրանի իսլամական հանրապետությանը: Կալանքից հետո, հոկտեմբերի 27-ին, Իրանը խիստ բողոք ներկայացրեց թուրքական կառավարությանը: Նշենք, որ նավը կալանվել է հոկտեմբերի 22-ին: Համաձայն բեռնագրերի եւ փաստաթղթերի, նավը բեռնվել էր բուլղարական արտադրության արդյունաբերական ապրանքներով, որը, ըստ Թեհրանի եւ Սոֆիայի միջեւ կնքված միջպետական համաձայնագրերի, օրինական ճանապարհով «ապրանք» էր տեղափոխում Իրան: Սակայն, Թուրքիայի իշխանությունները հայտնեցին, որ բեռնագրերն ու փաստաթղթերը կեղծված են, եւ այդ զենքերը հավանաբար նախատեսված են Կիպրոսի հույն համայնքի կամ իսլամական հանրապետության հովանավորությունը վայելող ահաբեկչական խմբերի համար:

Թեհրանում հավատարմագրված Թուրքիայի դեսպանին հանձնված բողոքագրում Իրանի արտգործնախարարությունը Անկարայի այդ քայլը որակելով միջազգային նորմերի կոպիտ խախտման օրինակ, խիստ դատապարտեց Թուրքիայի կառավարությանը:

Նավի կալանման մասին լուրը առաջինը հրապարակեց թուրքական մամուլը, իսկ Թուրքիայի արտգործնախարարության խոսնակը հաստատելով այն, նշեց, որ կիպրոսյան նավում հայտնաբերվել են այնպիսի նյութեր, որոնք օգտագործվում են ռմբակոծեր պատրաստելու համար եւ ավելացրեց, որ նավի պարունակության հասցեատերերը ահաբեկչական խմբերն էին:

Իրանն իր բողոքագրում ցավով նշում է, որ Թուրքիայի այդ ձեռնարկումը չի բխում երկու երկրների միջեւ փոխադարձ կապերի ընդլայնմանը նպաստող համաձայնագրերի ոգուց: Թեհրանն զգուշացրեց, որ նման վարվելակերպը միայն կարող է մրագնել Թուրքիայի եւ Իրանի բարիդրացիական հարաբերությունները:

Թուրքիան դեռեւս պաշտոնապես չի պատասխանել այդ բողոքագրին, սակայն, ըստ Ֆրանսիական լրատվական գործակալության, թուրքական կառավարությունը հայտարարել է, թե բեռնագրերի կեղծումը (տեղափոխվող ապրանքների անվանացանկի բացակայությունը ներկայացված փաստաթղթերում), համաձայն Թուրքիայի քրեական օրենսգրքի, համարվում է օրինազանցություն:

Թուրքիայում հավատարմագրված Իրանի իսլամական հանրապետության դեսպան Ռեզա Բաղերին նավի կալանքից հետո տեղեկացրել էր թուրքական իշխանություններին, որ տեղափոխվող ապրանքները բեռնվել էին Իրանի պատվերով: Նշենք, որ ձերբակալվել է նավապետը, իսկ նավի անձնակազմը հարցաքննություններից հետո ազատ է արձակվել: Նավապետի դատապաշտպանը բազմիցս բողոքարկել է, որ Թուրքիայի դատական մարմինները արհեստական արգելքներ են առաջացնում դատապաշտպանին չեն ներկայացնում կատարված հարցաքննությունների արձանագրությունները: Հարցին մոտիկից ծանոթանալու համար վերջերս Թուրքիա էր գործուղվել նախագահ Ռաֆսանջանիի հատուկ ներկայացուցիչը, սակայն, ըստ երեւույթին, վերջինիս այցելությունը նույնպես որեւէ արդյունք չի տվել: Նոյեմբերի 13-ին, ըստ Ֆրանսիական լրատվական գործակալության, Թեհրան է կանչվել Իրանի դեսպան Ռեզա Բաղերին, հավանաբար խորհրդակցելու Իրանի ղեկավարության հետ, սակայն հայտնի չէ, թե Ռեզա Բաղերին որքան ժամանակով է մեկնել Թեհրան: Լրագրողներին տված հարցազրույցի ժամանակ Իրանի դեսպանը նշել է, թե երկու երկրների հարաբերությունների մթագնումից խուսափելու համար Թուրքիան պետք է անհապաղ վերանայի իր որոշումը:

Նավի կալանումով, իսլամական հեղափոխությունից հետո Թեհրանի եւ Անկարայի միջեւ տեղատվություններով եւ մակընթացություններով ուղեկցվող հարաբերություններն էլ ավելի սրվեցին: Այդ միջադեպը համընկավ Իրանի եւ Թուրքիայի սահմանային զինաբախումներին, որոնց ընթացքում սպանվել են 24 թուրք զինծառայողներ: Անկարան Թեհրանին մեղադրում է, որ Իրանը ապաստանում եւ հովանավորում է քուրդ անջատողականներին:

Գ. ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Հարցազրույց Պատրիկ Դեւեջյանի հետ

Ֆրանսիայում քաղաքական կյանքը եռուզեռի մեջ է. նոր ճակատներ են կազմվում, հըները նոր տեղաշարժերի են ենթարկվում, եւ իշխող ընկերվարական կուսակցությունն անգամ ստիպված է մեծ զիջումների գնալ ու փորձել ճեղքվածքներ առաջացնել ընդդիմադիր ճակատում: Այս ֆոնի վրա զարմանալի արագ ուժ է հավաքում Լը Պենի ծայրահեղական աջ կազմակերպությունը, օգտվելով երկրում տիրող գործազրկության աճի հետեւանքով օտարազգիների նկատմամբ մեծացող անհանդուրժողականության մթնոլորտից:

Այս եւ այլ հարցերի մասին է պատմում Օ դը Սենի նահանգից Հանրապետական ճակատին հարող երեսփոխան, հայազգի երիտասարդ քաղաքագետ Պատրիկ Դեւեջյանը:

Լը Մոնդ.– Դուք ինչպե՞ս եք մեկնաբանում Միշել Պունյատովսկու հայտարարությունները, որը խոսում է Ազգային ճակատի

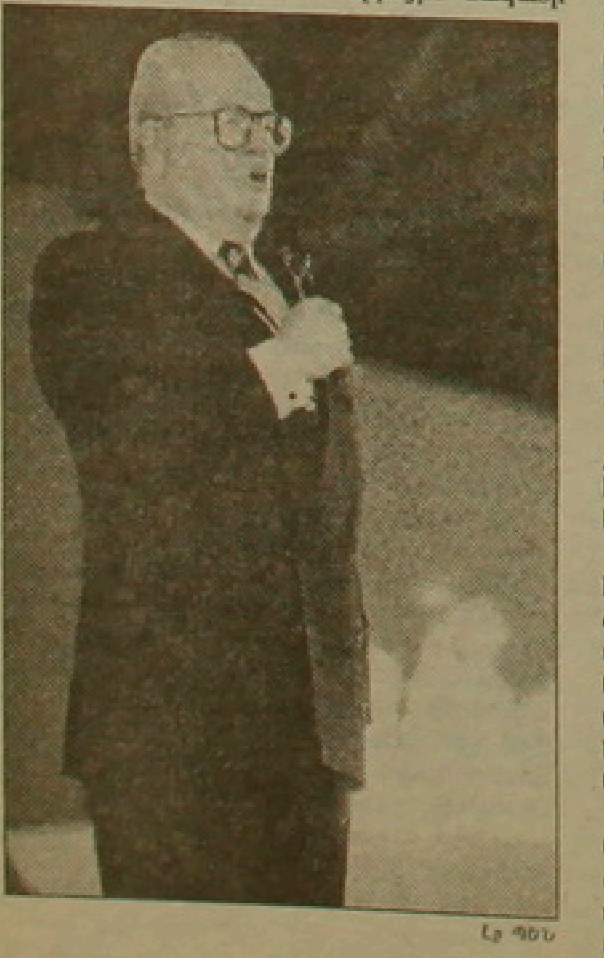

Լը Պեն

հետ «օրենսդրական համաժողովների» մասին:

Պատրիկ Դեւեջյան.– Դա սովորական խոսքի սայթաքում չէ: Ես կարծում եմ, որ այս ամենը ոչ թե պատահականություն է, այլ կազմակերպված ռազմավարություն, որի նպատակն է ընդդիմությանը աստիճանաբար եւ փուլ առ փուլ հասցնել Լը Պենի հետ դաշինքի: Ես Միշել Պունյատովսկուն մեղադրում եմ այդ ռազմավարության առաջամարտիկը լինելու մեջ:

– Ուրեմն դուք կարծում եք, որ նա միայնակ չի՞ գործում:

– Ես կարծում եմ, որ նրան հեռվից ղեկավարում է ինչ-որ մեկը, որը ցանկանում է վերահավասարակշռել ընդդիմության մեջ նախագահության թեկնածուի իր դիրքը:

– Անձնական խուսավարումներից բացի, չե՞ք կարծում արդյոք, որ չափավոր աջերի համար Լը Պենին հաղթելու միջոցներից մեկը նրան «մերձենալն է»:

– Մերձեցման քաղաքականությունը շահադիտական քաղաքականություն է, որը հանգեցնում է Լը Պենի օրինականացմանը: Դա արտահայտվում է հարցումների եւ ընտրությունների ժամանակ ազգային ճակատի կանոնավոր վերելքով: Երբ ազգային ճակատը մի քիչ էլ ուժեղանա, այլեւս նույնիսկ մերձեցման հնարավորություն չի լինի:

Լը Պենի հետ մերձենալու քաղաքականությունը խնդրություն է ոչ միայն մեր արժեքներին հակասելու պատճառով, այլեւ այն պատճառով, որ դա կփակի ընդդիմությունը, որի մի մասը երբեք չի համաձայնի մերձենալ Լը Պենին եւ կանջատվի:

– Այնուամենայնիվ, Լը Պենը իր դիրքորոշման թեթեւակի մեղմացման տպավորություն է բողոքում:

– Ազգային ճակատի մասին պետք է դատել իր գրավոր նյութերից: 30-ական թվականների քաղաքական դասակարգը մեղավոր է, որ չէր կարդացել *«Մայն քամփֆը»*, իսկ այսօրվանը մեղավոր է, որ չի կարդում *«Նասիոնալ էբդոն»* (ԱՃ-ի թերթ), որը կանոնավորապես հրեատյացություն է քարոզում:

– Երբ քաղաքական դասակարգում մեղավոր կա, ապա արդյոք նա ավելի շատ ընդդիմության կողմից չէ՞:

– Ընդդիմությունը մեղավոր է անհասկացողության համար, բայց գլխավոր մեղավորը սոցիալիստական կուսակցությունն է, որը ցինիկորեն Ազգային ճակատին դրդեց մասնատել ընդդիմությունը: Այսօր, երբ ձախերը

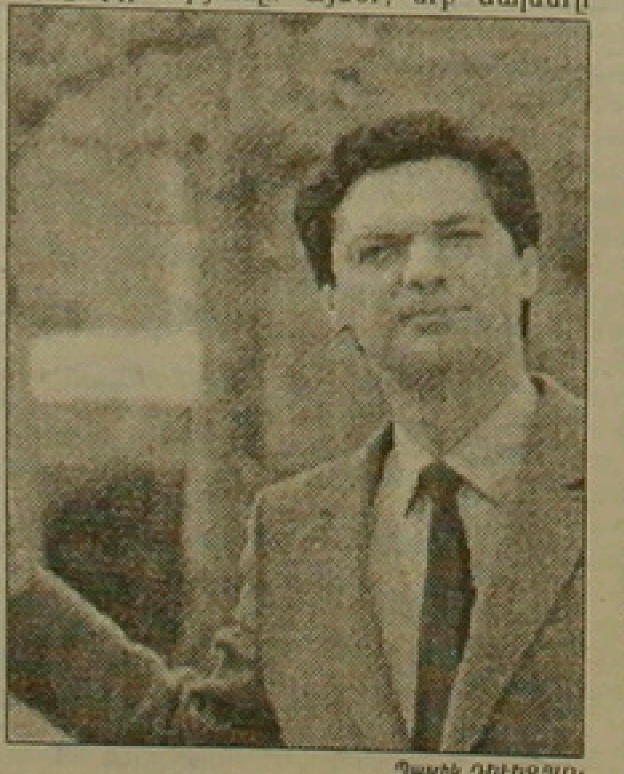

Պատրիկ ԴԵՎԵՋՅԱՆ

Հանրապետական ճակատին են պաշտպանում Լը Պենի դեմ ու զուգահեռաբար պաշտպանում են համամասնական ընտրությունները, նրանք անհամաձայնեցված գործողություն են կատարում, որը լավ ցուցադրում է իրենց դիրքավորումները: Բայց Լը Պենը ներկա հաջողությանը չէր հասնի ոչ առանց անվիճելի տաղանդի, ոչ էլ առանց գործազրկության եւ անապահովության աճի:

Լը Մոնդ

digitised by A.R.A.R.@

Ինչպե՞ս էին ապրում դինոզավրերը

Նոր հայտնագործությունների հիման վրա կառուցված գիտական եզրակացությունները լույս են սփռում 100 միլիոն տարի առաջ ապրած այդ հսկաների կյանքի և կենցաղի վերաբերյալ

Սովորական «համր» ոսկորների և առեղծվածային ոտնահետքերի ուսումնասիրություններից հնէաբանները այժմ երևան են հանում դինոզավրերի ընտանեկան և ընկերային կյանքին վերաբերող մանրամասներ:

Գաղտնիքները բաց անող այս «բանալիները» գնալով ավելի ամբողջական են դառնում: Դինոզավրերի նոր նմուշներ մինչև այժմ էլ դեռ հայտնաբերվում են, մոտավորապես տարեկան 6 տեսակ: Գիտնականների հայտարարությունների համաձայն, այս տարի նրանք առաջին անգամը լինելով հայտնաբերել են դինոզավրերի բրածոներ արաբական թերակղզու շրջանում և Անտարկտիկայում, իսկ շուտով կպարզեն նաև բրոնտոզավրերի չորրորդ սեռին պատկանող նմուշների գաղտնիքը: Եվ ինչքան շատ նմուշ է ի հայտ գալիս, տեսաբանները այնքան ավելի նոր, թարմ նյութ են ունենում: Հարավային Կորեայի տափաստաններում գտնված ոտնահետքերը խոսում են այն մասին, որ այնտեղ տասնյակ փոքր, հորթուկների չափի բրոնտոզավրեր են ապրել: Դրանք արդյունք են եղել կենդանական աշխարհում տարածված «ծննդաբերիր և անտեր թող» մայրական սկզբունքին: Այդ փոքրերին սնում և պահպանում էին 20-ից 40 այլ կենդանիներ:

Ալբերտայում (Կանադա) հայտնաբերված եղջյուրավոր հսկաների թաթի ոսկորների կոտրվածքները ապացուցում են, որ այդ չորքոտանիները հաճախ էին ոտներով ուժեղ հարվածում գետնին, ըստ երևույթին հակառակ սեռի ներկայացուցչի ուշադրությունը գրավելու նպատակով: Մոնտանայում հայտնաբերված ոտնահետքերը պատմում են այն մասին, որ միջին չափի երկոտանիներ (ինչպես օրինակ դեյնոնիկոսները) որսի էին գնում չորս-չորս խմբերով, որի հետևանքով էլ կարողանում էին իրենցից 10 անգամ ավելի մեծ անասունների փորոտիքը դուրս թափել: Իսկ այս շաբաթ Սան Դիեգոյում կայանալիք Ողնաշարավոր Պալեոնտոլոգիայի Ընկերության ժողովում գիտնականներից մեկը հաղորդելու է այն մասին, թե անտառաբնակ զրահապատ ստեգոզավրերի ու երկարավիզ բրակիոզավրերի մտավոր զարգացածության աստիճանը, համեմատած այլ սողունների հետ, ոչ թե 20, այլ 50 տոկոսի է հասնում:

Անզուսպ զուգավորում

«Հայտնաբերությունները երևան են հանում դինոզավրերի բազմազանությունը», ասում է Պիտեր Դոդսոնը Փենսիլվանիայի համալսարանից: Մոնտանայում տաս հազար բադակտուցների ընդհանուր գերեզմանոցի պեղումից նրանք եզրակացնում են, որ այդ գազանները 80 միլիոն տարի առաջ խմբերով էին ման գալիս այդ ամբողջ տարածքի երկայնքով: Չնայած ջարդված, իսկ հետագայում թաղված ոսկորների մնացորդներից պարզվում է, որ նրանք այնքան էլ կազմակերպված չեն եղել, քանի որ մեկը մյուսի պոչի վրա է կոխկրտել քայլելիս: Դարձյալ ողնաշարային վնասվածքներից, որոնք առաջացել են հավանաբար զուգավորման ընթացքում էգ սեռի երկարավիզ սաուրոպոդների մոտ, գիտնականները եզրակացնում են, որ նրանց սեռական հարաբերությունները բավական կատաղի են եղել: Եվ քանի որ վնասվածքը յուրաքանչյուր կենդանու մոտ նկատվում է միայն մի անգամ, նշանակում է հաջորդ անգամ նրանք ավելի զգույշ են եղել կամ էլ ընդհանրապես հրաժարվել են հարաբերություններ ունենալուց:

Առասպելական բրածոներ հայտնաբերելու գործում օգտագործելով գիտության ամենաառաջավոր մեթոդներն ու տեխնիկական կատարելագործված միջոցները, հնէաբանները մեծ քայլեր են կատարում այդ բնագավառում: Տորոնտոյում գտնվող դինոզավրերի ուսումնասիրման կորպորացիայի աշխատակից Անդրու Լիլը CAT տիպի դիտակով հետազոտելով դինոզավրերի գլուխները, վերջերս հայտնաբերել, որ ամենափոքր Տիրանոզավրերն (որոնք կոչվում են Նանո տիրանոս) ունեին երկու անգամ ավելի մեծ ուղեղ, քան նախապես ենթադրվում էր: Ուղեղում հայտնաբերվել է դիտողական մի հսկա կենտրոն, որն ըստ երևույթին ծառայել է շրջապատի ամենաչնչին մանրամասն անգամ «որսալու»:

Մոնտանայում Ռոքիների (ժայռոտ լեռների) թանգարանի աշխատակից Ջեկ Հորները հայտնաբերել է դինոզավրերի տասնյակ բներ, որոնցում գտնվող ձվի կեղևները ամբողջությամբ ճզմված և ցեխաքարի են վերածված եղել: Եզրակացություն՝ ձագերը մնում էին բնում, պառկում ձվակեղևների վրա: Նրանց ոսկորների ծայրերը աճառով պատված էին, ինչպես որոշ թռչունների ձագերի մոտ: *«Սա նշանակում է,-* ասում է Հորները,- *որ նրանք քայլել չէին կարող. ուրեմն ինչ-որ մեկը նրանց համար ուտելիք պետք է հայթայթեր»:* Հորները նույնպես հայտնաբերել է բրածո հատապտուղներ և սերմեր, որոնք ծամած և «մշակված» են եղել ծնողների կողմից՝ ձագերի մարսողությունը հեշտացնելու նպատակով: Ընդերքի մոտակա նստվածքաշերտերում նա գտել է չափերով ավելի փոքր, երկոտանի դինոզավրերի բներ, ձվեր և սաղմնային վիճակում գտնվող ձագեր: Գիտնականը այն կարծիքին

● Որոշ դինոզավրեր թափառում էին հյութալի բույսեր որոնելով: Մյուսները իրենք էին կերակուր դառնում գիշատիչ դինոզավրերի սրընթաց և կատաղի հարձակումներից հետո:

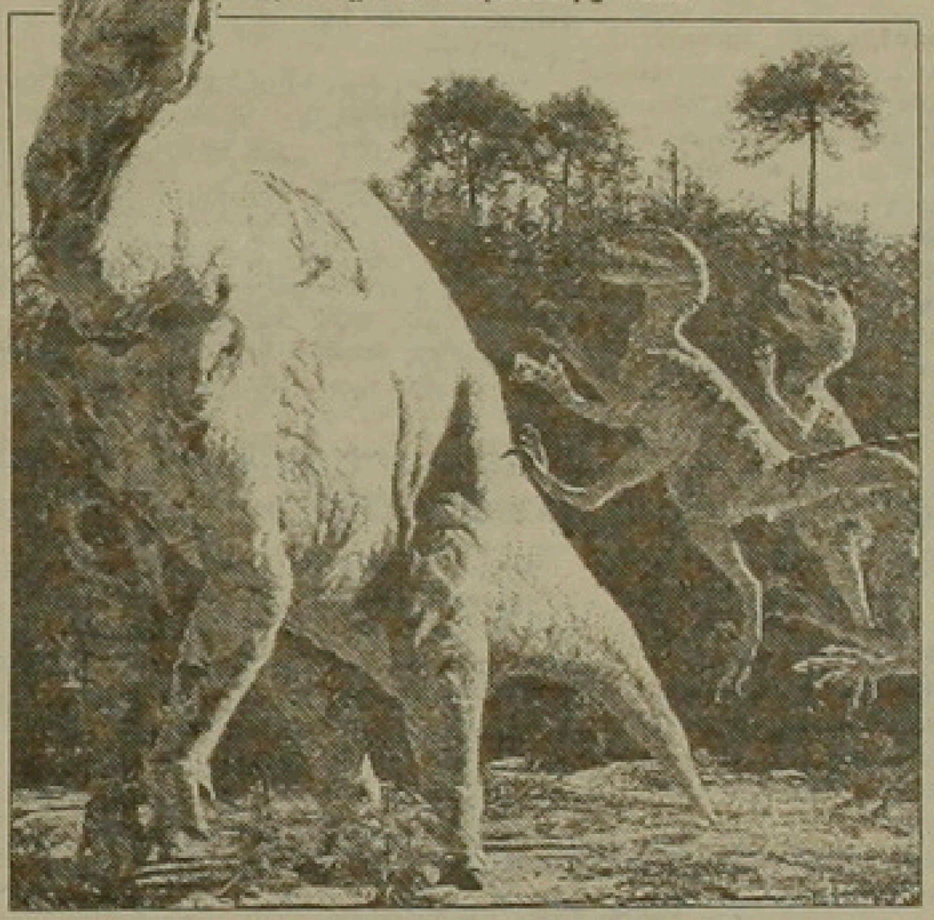

է, որ այդ ձագերը ծննդաբերությունից անմիջապես հետո կարող էին դուրս գալ բնից, ինչպես կրիաների և կոկորդիլոսների ձագերը: Առօրյա խնամք: Միևնույն բարձրավանդակում ի հայտ եկած տասնյակ բները ապացուցում են, որ տեղանքը ընդհանուր հոգատարության կենտրոն պետք է եղած լիներ: Միասին բնավորվելով, նրանցից միայն մի քանիսի վրա էր պարտականություն ընկնում ձագերին հետևելու: Մյուսները կարող էին գնալ կերակրի հետևից: Մոնղոլիայում, օրինակ, հայտնաբերվել են փոքր միեղջյուրանի պրոտոսերատոպների բներ, որոնցում գտնված ձվերի քանակը մեծապես գերազանցել է մի էգի ծննդաբերելու հնարավորություններից, այնպես որ *«շատ էգեր մի միասնական բնի մեջ են ձու ածել»*, եզրակացնում է Բրետ Ուորնանը: *«Իսկ բների այդպիսի էֆեկտիվ օգտագործումը խոսում է ուրիշ սողունների համեմատ այդ կենդանիների առավել զարգացածության աստիճանի մասին»:*

Ձվից դուրս գալուց բադակտուցները մոտավորապես 35 սմ. երկարություն էին ունենում: Նրանք հետագայում աճում էին մինչև 3 մետր, իսկ ավելի ուշ՝ 4 տարեկանին՝ մինչև 7 մետր: Այսպիսի աճ ձեռք բերելու համար, ըստ Հորների և այլոց կարծիքի, դինոզավրերը պետք է որ կարողանային իրենց ներքին ջերմությունը պահպանել: Միթե՞ սա նշանակում է, որ նրանք տաքարյուն էին: 1968-ին Բաքերը առաջ քաշեց այն վարկածը, որ նրանք իրոք այդպիսին էին, պնդելով, որ սառնարյուն կենդանիները չէին կարող այդքան եռանդուն և արագաշարժ լինել:

Բաքերը հավանաբար ճիշտ էր, երբ խոսենք երկոտանի փոքր դինոզավրերի մասին:

Բայց նրա տեսությունը ավելի շատ քննադատների է հավաքագրել, քան պաշտպանների:

Դոդսոնը, օրինակ, վիճարկում է, որ եթե նրանք տաքարյուն լինեին, *«պետք է խուսափեին կեսօրվա շոգին արևի տակ մնալուց»:* Բայց մի գուցե այս վիճաբանությունը, նրանց սառնարյունության կամ տաքարյունության վերաբերյալ, բոլորովին անտեղի է և թերագնահատում է նրանց ճարտարամտությունը:

Անցյալ տարի Ջեյմս Ֆարլոուն Ինդիանայի համալսարանից, առաջ քաշեց մի այլ հետաքրքիր թեզ, համաձայն որի դինոզավրերը կարող էին տաքարյուն լինել ձմռանը, իսկ սառնարյուն՝ ամռանը: Փաստարկն այն էր, որ *«դեռահասների ոսկորների վրա կային աճը բնորոշող շրջանակներ»*, որոնք նրա բացատրությամբ նաև եղանակը տարբերակող նշաններ էին: Մի ուրիշ գիտնական՝ Ջեկ Հորները շուտով նշելու է այն մասին, որ չնայած դինոզավրերը տաքարյուն էին, նրանք *«մասնագիտացած էին արագ աճելու մեջ, բայց հենց հասնում էին սեռական հասունության շրջանը, կամ էլ մարմնական որոշակի չափի, նրանց աճը դանդաղում էր, և նրանք այնքան շատ ուտելիքի կարիք չէին զգում»:*

Կյանքը մեզոզոյան դարաշրջանում (240 միլիոնից մինչև 65 միլիոն տարի մ.թ.ա.) խաղ ու պար չէր, երբ հաշվի առնենք, որ մի քանի հարյուր տարին մեկ երկնաքարեր էին ընկնում երկրի վրա: 201 միլիոն տարի առաջ Տրիաս ժամանակաշրջանի ավարտը բնութագրվում է մի շարք կենդանիների մասսայական ոչնչացումով: Նրանք կարող էին լուրջ մրցակիցներ հանդիսանալ դինոզավրերի համար: Նրանց անհետացումով դինոզավրերը լայն հնարավորություններ ունեցան աճելու և բազմանալու:

Դինոզավրերի 300 հայտնի տեսակներից միայն շատ քչերը վերջնականապես բնաջնջվեցին 65 միլիոն տարի առաջ: Հնէաբաններից ոմանք ենթադրում են, որ մի աստերոիդ (փոքրիկ մոլորակ), բախվելով երկրի հետ, այնքան փոշի ու կեղտ է առաջացրել, որ խափանել է արևը, ոչնչացրել մի շարք կենդանիներ ու բույսեր: Դա մեզոզոյան դարաշրջանի «միջուկային ձմեռն» է համարվում:

Նյուզուիք

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ա. Մինասյանը ԽՍՀՄ չեմպիոն

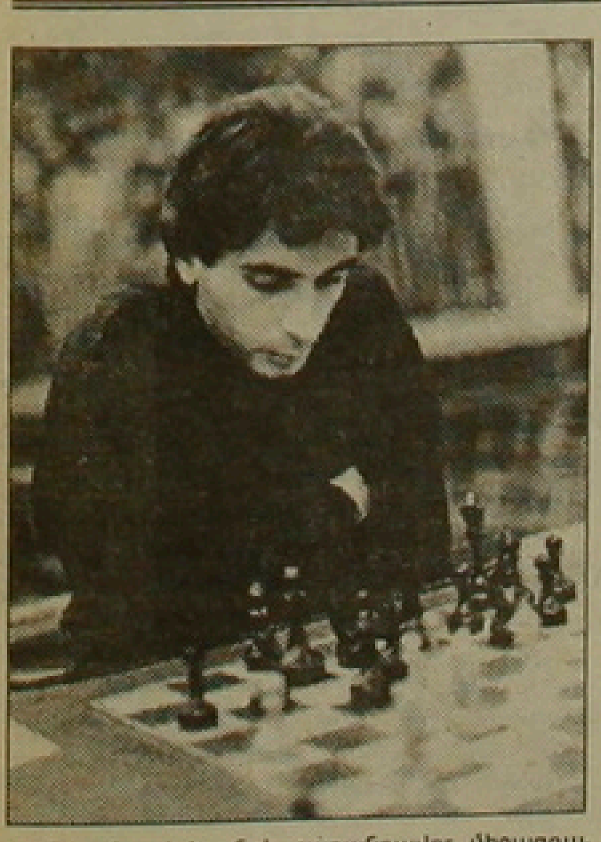

24-ամյա երևանցի տաղանդավոր միջազգային վարպետ Արտաշես Մինասյանը, որը նախանցյալ տարի նվաճել էր ճատրակի ԽՍՀՄ երիտասարդ վարպետների չեմպիոնի կոչումը, դարձավ նաև ԽՍՀՄ չեմպիոն:

Ամեն ինչ օրինաչափ է, քանի որ հենց մեկնարկից մինչև 8-րդ տուրը Արտաշեսը վստահորեն գլխավորում էր մրցաշարային աղյուսակը և ընդամենը մեկ սայթաքումը վերջնագծի մատույցներում ցավալիորեն նրան մղեց 2-րդ տեղ: Բայց իզուր չեն ասում, որ ամեն ինչ լավ է, երբ լավ է վերջանում:

Եզրափակիչ տուրից առաջ Մախերամովը ուներ 8, Մինասյանը՝ 7,5, Եպիշինը՝ 7 միավոր: Հենց վերջին տուրում մրցում էին Մախերամովն ու Եպիշինը: Սանկտ-Պետերբուրգի գրոսմայստերն էլ փաստորեն չեմպիոն դառնալու հույսեր ուներ և նույնպես ձգտում էր հաղթանակի, սակայն Մախերամով-Եպիշին պարտիան ավարտվեց ոչ ոքի: Ամեն ինչ կախված էր Մինասյան-Խառլով պարտիայից:

Հայ ճատրակորդը վերելքով անցկացրեց վճռական հանդիպումը և հաղթելով մրցակցին գերազանց վերջակետ դրեց իր ելույթներին:

Արտաշեսը 11 հնարավորից վաստակեց 8,5 միավոր (7 հաղթանակ, 3 ոչ ոքի, 1 պարտություն): Նույնքան միավոր ձեռք բերեց նաև Մախերամովը, սակայն գործակիցների շնորհիվ չեմպիոն հռչակվեց Արտաշես Մինասյանը: Դա փայլուն հաջողություն է: Չեմպիոնի ոսկե մեդալի հետ միասին Մինասյանը ստացավ նաև «Լադա» մակնիշի ավտոմեքենա, որը որպես մրցանակ սահմանել էր առաջնության հովանավորներից մեկը՝ Տոլյատիի «Ավտովազ» արտադրական միավորումը: Նորընծա չեմպիոնն ունիվերսալ ճատրակորդ է: Նա հմտորեն է զուգորդում գրոհն ու պաշտպանությունը, տակտիկական լավ տեսողություն ունի, դիրքային պայքարում էլ իրեն վստահ է զգում: Ըստ գործող կարգի, Արտաշես Մինասյանը ավտոմատ կերպով դարձավ ԽՍՀՄ գրոսմայստեր և 2-րդ անգամ լրացրեց միջազգային գրոսմայստերի նորման:

Կենտրոնական հեռուստատեսությանն ու ռադիոյին տված հարցազրույցի ժամանակ Մինասյանն ասաց. **«Շվեյցարական մրցակարգով մրցաշարում հաղթելու համար պետք է բախտ ունենալ և ես ուրախ եմ, որ այն այս անգամ իմ կողմն էր»:** Սակայն դա Մինասյանին հատուկ համեստություն է:

64 մասնակիցներով մրցաշարում հաղթել բախտով, մանավանդ, որ դրանցից 32-ը գրոսմայստերներ էին, հեքիաթ է: Հաջողությունը ծնվել է տաղանդի, աշխատասիրության և նպատակասլացության շնորհիվ:

Առաջնությանը մասնակցած հայ մյուս 4 ճատրակորդներից Ռաֆայել Վահանյանը (Մոսկվա) վաստակել է 6,5, Վլադիմիր Հակոբյանը՝ 6, Սմբատ Լպուտյանն ու Յուրի Դոխոյանը (Տուլա)՝ 5,5-ական միավոր: ■

Ե. Սուքիասյանը տեղափոխվում է Մոսկվայի «Դինամո»

Այս անակնկալ լուրը բաց երկնքում ամպրոպի էր նման: Ճշմարիտն ասած, այդ մասին լսել էի դեռ Մոսկվայում՝ «Լոկոմոտիվ»-«Արարատ» հանդիպումից հետո: «Դինամո»-ի ղեկավարները հետապնդում էին Երվանդին, սակայն այն ժամանակ լուրջ չէի ընդունում:

Ի՞նչն է քեզ գայթակղում Մոսկվայի «Դինամո»,- հարցնում եմ Երվանդին:

- Պահը ներկայացել է, ուզում եմ միջազգային ասպարեզ դուրս գալ, ճանաչում ստանալ: Հետո կարող է ուշ լինել: Մենք ամեն ինչ արեցինք, որ մտնենք ուժեղագույն հնգյակ և եվրոպա դուրս գանք: Չստացվեց: Մոսկվայի «Դինամո»-ն դեռ շարունակում է ելույթները ՈւԵՖԱ-ի գավաթի խաղարկությունում: Բացի այդ, Մոսկվայում ավելի շուտ կընկնեմ հավաքական, որը նույնպես միջազգային ճանաչման լավ միջոց է ու նաև հետագայում արտասահմանյան որևէ թիմում խաղալու հնարավորություն:

- Բայց երևի պայմաններն էլ վատ չեն:

- Ինչ խոսք: Համեմատելու բան չկա: Փաստորեն այնպես է, որ կարծես տեղափոխվում եմ ոչ թե Մոսկվայի «Դինամո», այլ արտասահմանյան որևէ թիմ: «Դինամո»-ն արտասահմանյան լավ հովանավոր ունի, և ամեն ինչ դոլարով է:

- Եթե գաղտնիք չէ, ինչպիսի՞ պայմաններ են խոստացել:

- Երկու սենյականոց բնակարան, 7 հազար դոլար արժողությամբ «Մերսեդես» մեքենա, առաջնության դրսի հաղթանակների համար 1500, ներսի՝ 1000-ական դոլար պարգևատրություն:

- Բոլոր դեպքերում, երևի դժվար կլինի «Արարատ»-ից բաժանվել:

- Դա այն խոսքը չէ: Ես բոլորի՝ և մարզիչների, և ֆուտբոլիստների հետ լավ հարաբերությունների մեջ եմ եղել: Մենք մի ընտանիքի պես էինք: Բացի այդ, որպես խաղացող ձևավորվել եմ «Արարատ»-ում: Չեմ պատկերացնում, թե հետագայում առանց «Արարատ» ինչպես կլինի, բայց ուրիշ ելք չունեմ: ■

Բաժինը վարում է Սուրեն ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

«Մոսկվան խոստանում է Հայաստան ուղարկել 300 ցիստեռն մազութ»

Այդ մասին մեր թղթակից Հակոբ Ասատրյանին հաղորդեց Հայաստանի Նախարարների խորհրդի վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսների բաժնի վարիչ Յուրի Մինասյանը, որը նոր էր վերադարձել Մոսկվա կատարած եռօրյա աշխատանքային գործուղումից: Հանդիպելով «Ռոսնեֆտեպրոդուկտ» կոնցեռնի նախագահ Տարականովին և նրա տեղակալ Զինարյանին, ինչպես նաև ճանապարհային հաղորդակցության նախարարի առաջին տեղակալ Ֆադեևին, եկան համաձայնության, որ նոյեմբերի 14-15-ը Հայաստան կուղարկվի լրացուցիչ 300 ցիստեռն մազութ և, փաստորեն, մեր նորման կկրկնապատկվի՝ հասնելով 420-430 հազ. տոննայի: Մազութը, ինչպես գիտենք, ջերմաէլեկտրակայանների հիմնական վառելիքն է: Այժմ ամեն ինչ պետք է արվի իրականացնելու համար այդ ծրագիրը:

Հանդիպեցին նաև «Գազպրոմ» կոնցեռնի նախագահ Չեռնոմիրդինին և քննարկեցին Վրաստանի զազախողովակով Հայաստանին գազ տալու հարցը: Նոր գազախողովակի շինարարական աշխատանքները շարունակվում են, իսկ մինչ այդ, ըստ նախնական պայմանավորվածության, շուտով Վրաստանն իր գազի մի մասը պետք է տա մեզ: Ինչպես մենք ամռանը տվեցինք 50 տոկոսի չափով, այնպես էլ նրանք հնարավորին չափ պետք է օգնեն մեզ:

«Երևի մինչև ամսի 25-ը լինենք Թբիլիսիում և այդ կապակցությամբ բանակցություններ վարենք, որովհետև Ադրբեջանից գազը բացելու ոչ մի երաշխիք չկա:

Երևանի գազի մատակարարումը ժամանակավոր է և ըստ երևույթին երկար ճգնաժամային. նախ փորձնականորեն ճշտել, թե ինչքա՞ն ենք ծախսում և որքա՞ն ենք ապահովվում: Բացի այդ, ուզում էինք էլեկտրաէներգիայի բեռնվածությունը մի քիչ թուլացնել, որովհետև ձեռնարկությունները և կարևորագույն ձեռնարկությունները ամբողջությամբ աշխատում են ու հատկապես մեծ ծախս ունեն ջեռուցման գազի:

Մի խոսքով, դա ժամանակավոր միջոց էր: Թե բանի օր կտևի, դժվար է ասել, բայց դա կախված է նաև նրանցից, թե ինչպիսի խնայողությամբ կծախսենք այդ գազը: Օրական, փաստորեն, 1,5-2 մլն. խոր. մ. գազ ենք հաշվում, որը երևի կշարունակենք օգտագործել մինչև Թբիլիսիի բանակցությունները:

Ես դիմում եմ բոլոր մեր ժողովրդին՝ հնարավորին չափ խնայել և՛ գազը, և՛ էլեկտրաէներգիան, քանզի միայն այդ պայմաններում մենք կարող ենք դուրս գալ ստեղծված ծանր կացությունից»: ■

«Նովո-Օգարյովյան պայմանագիրը հեռանկար չունի»

«ԻՖ»-ի թղթակցին տված հարցազրույցում Ուկրաինայի Գերագույն խորհրդի նախագահ Լեոնիդ Կրավչուկը հայտարարեց, որ ինքնիշխան հանրապետությունների քաղաքական դաշնագիրը հեռանկարներ չունի: *«Ուստի,* - նշեց նա, - *Ուկրաինան չմասնակցեց Նովո-Օգարյովոյում տեղի ունեցած Պետխորհրդի նիստին»:*

«Ինչ վերաբերում է հանրապետությունների համայնքին, ապա մենք պետք է շարժվենք Եվրոպայի ճանապարհով», - ասաց Կրավչուկը: Նրա կարծիքով, անկախ ազգային պետությունները, որոնք իրականում կարող են պաշտպանել իրենց քաղաքացիների իրավունքները, ի վիճակի են և պետք է մտնեն Միության կազմի մեջ: Այդպիսի գործընթացին Ուկրաինան կմիանա, նշեց հանրապետության Գերագույն խորհրդի նախագահը: ■

Արտգործնախարարը հրաժարական չի տա

Ռուսաստանի արտաքին գործերի նախարար Անդրեյ Կոզիրևի հավանական հրաժարականի և այդ պաշտոնին ՄԱԿ-ում ԽՍՀՄ ներկայիս ներկայացուցիչ Յուրի Վորոնցովի նշանակման մասին մի շարք խորհրդային թերթերում հրատարակված հաղորդագրությունները իսկական հայտնություն էին Ռուսաստանի արտաքին քաղաքական գերատեսչության համար: Այդ մասին հայտարարեց նախարարության պատասխանատու աշխատակիցը:

«Դիվանագիտական համայնապատկեր»-ի թղթակցի հետ զրույցի ժամանակ նա այդ լուրերը որակեց որպես *«իրականությանը չհամապատասխանող»:* Դիվանագետն անխոսափելի հայտնեց, որ վերջերս *«հեստանեսիոն է-ժամանակին հակառակի»*, մի շարք հրատարակություններ հրապարակում են *«սուտ փաստեր»:* ■

Միության արտաքին քաղաքական նոր գերատեսչությունը

ԽՍՀՄ Պետխորհրդի որոշման համաձայն արտաքին կապերի նախարարությունը կունենա երկու անգամ քիչ աշխատակիցներ քան այժմ լուծարի ենթարկվող արտաքին տնտեսական կապերի և վերակազմավորվող ԽՍՀՄ արտաքին գործերի նախարարությունները միասին վերցրած: Այդ նախարարությունը, Բ. Պանկինի խոսքերով, կզբաղվի արտաքին քաղաքականության և տնտեսության հարցերով: Նոր նախարարությունը կնշակի և կվարի Միության և ինքնիշխան պետությունների միասնական արտաքին քաղաքականություն: Նկատելիորեն կկրճատվեն արտասահմանյան ներկայացուցչությունները, իսկ առևտրականները կլուծարվեն: Նրանց փոխարեն նախատեսվում է Միության դեսպանատներին կից ստեղծել տնտեսական քաղաքականության բաժիններ:

Զինյալ ուժերը պետք է միասնական լինեն

Անդրկովկասի զինվորական օկրուգի զորքերի հրամանատար, գեներալ-գնդապետ Վալերի Պատրիկեևը հայտարարեց, որ Խորհրդային բանակի գույքի ազգայնացմանն ուղղված Վրաստանի և Ադրբեջանի քայլերը *«որոշակի չափով կարող են ապակայունացնել իրավիճակը շրջանում»:*

Մի խումբ լրագրողներին տված հարցազրույցում նա հիշեցրեց, որ ԽՍՀՄ Պետխորհրդի նոյեմբերի 4-ի նիստում բոլոր հանրապետությունների ներկայացուցիչները համաձայնել էին միացյալ զինյալ ուժերի պահպանման անհրաժեշտության հետ: *«Ուստի,* - նշեց նա, - *Անդրկովկասի զինվորական օկրուգի տեխնիկան և սպառազինությունները որևէ մեկին հանձնելու մասին որոշումը պետք է ընդունվի ԽՍՀՄ ղեկավարության և պաշտպանության նախարարության կողմից»:* ■

Վեճեր Ադրբեջանի խորհրդարանում

Նոյեմբերի 14-ին Ադրբեջանի Գերագույն խորհրդի նստաշրջանը հետաձգեց տնտեսական համայնքի մասին պայմանագրին միանալու հարցի քննարկումը: Սուր վեճերից հետո, որոնք բորբոքվել էին Ադրբեջանի տնտեսական իրավիճակի քննարկման ժամանակ, որոշվեց նախօրոք իմանալ նախագահ Այազ Մութալիբովի և վարչապետ Հասան Հասանովի դիրքորոշումը, քննարկել նրանց տնտեսական կոնցեպցիան:

Պատգամավորները նշում էին, որ տնտեսության ճգնաժամային երևույթները աճում են, իսկ հանրապետության նախարարների կաբինետը մինչ այսօր խորհրդարան չի ներկայացրել 1992 թ. Ադրբեջանի տնտեսական զարգացման և շուկա մուտք անելու կոնցեպցիան:

Ընդ որում, կողեր հնչեցին վերանայել տնտեսական համայնքի մասին պայմանագրի նկատմամբ վերաբերմունքը, որին ավելի վաղ Ադրբեջանի խորհրդարանը հրաժարվել էր միանալ:

Սակայն ընդդիմադիր դաշինքի պատգամավորները աջակցեցին խորհրդարանի արդեն իսկ ընդունած որոշմանը: Նրանց կարծիքով, չի կարելի արդյունավետությունում ստեղծված ճգնաժամային իրավիճակը կապել միայն Ադրբեջանի կողմից այդ փաստաթուղթը չստորագրելու հետ:

Երեկոյան նիստում հայտարարվեց, որ Կիպրոսը (այսինքն՝ այսպես կոչված Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետությունը) որոշում է ընդունել ճանաչել Ադրբեջանի անկախությունը, իսկ մոտակա օրերին սպասվում են Պակիստանի և մի շարք արաբական երկրների նմանատիպ որոշումներ: ■

Իրավիճակը Վրաստանի Դմանիսիի շրջանում

Ինչպես հաղորդում է Թբիլիսիի «ԻՖ»-ի թղթակիցը, չափազանց լարված իրավիճակ է ստեղծվել Վրաստանի Դմանիսիի շրջանում, ուր հոկտեմբերի 26-ին սպանվել էր շրջկենտրոնի 18-ամյա բնակիչ Մամուկա Ադուաշվիլին: Քննչական մարմինների կարծիքով, նա դարձել էր վրեժխնդրության զոհ:

Ի՛ նշան բողոքի, բնակիչները շրջափակել են շրջան տանող բոլոր ավտոմայրուղիները: Պայթեցվել և քարերով փակվել է Թբիլիսի-Լենինական մայրուղու հատվածը: Արդեն մի քանի օր է, Դմանիսին չի մատակարարվում սննդամթերք, փակ են ձեռնարկությունները, հիմնարկները, դպրոցները: Միլիցիայի շրջանային բաժանմունքն ամբողջ կազմով լքել է շրջկենտրոնը՝ վախենալով բնակիչների հարձակումներից:

Տեղացիները պահանջում են անմիջապես ձերբակալել Ադուաշվիլիին սպանողներին, պաշտոնից ազատել շրջանի պրեֆեկտին:

Դմանիսիում տեղի ունեցող իրադարձություններին այլ գնահատական են տալիս Վրաստանի ընդդիմադիր Ազգային-դեմոկրատական կուսակցության ղեկավարները: Նրանց կարծիքով, կոնֆլիկտն առաջացել է նախագահի և ընդդիմության կողմնակիցների քաղաքական հակադրությունից: ■

Իրաքի հարստացված ուրանը ԽՍՀՄ-ում

Ինչպես հայտնի դարձավ *«Դիվանագիտական համայնապատկեր»*-ին, ԽՍՀՄ-ը համաձայնություն տվեց իր տարածքում ժամանակավոր տեղավորել Իրաքում ՄԱԿ-ի միջազգային հանձնաժողովի կողմից հայտնաբերված հարստացված ուրանի պաշարները: Խոսքը գնում է ՄԱԿ-ի հետ կնքած զուտ առևտրական գործարքի մասին, որով ԽՍՀՄ-ը իր պահեստարաններում կտեղադրի Իրաքի ատոմային արդյունաբերության համար նախատեսված հումքը, այդ թվում և իր կողմից ուղարկվածը: ■

Նախադեպ զորամասում

Ինչպես հաղորդում է Ադրբեջանի ՆԳՆ-ը, նոյեմբերի 14-ին Բաքվի մերձակայքում տեղակայված զորամասերից մեկում զենք է առևանգվել: Մինչ այժմ Ադրբեջանում զորամասերից զենքի առևանգումներ չէին արձանագրվել: ՆԳՆ-ը համաձայն է Ադրբեջանի ժողովրդական ճակատի այն տեսակետի հետ, ըստ որի դա ծևացում է, այն էլ՝ բանակայինների կողմից:

Ներկա պահին Ադրբեջանի խորհրդարանում քննարկվում է Ադրբեջանում տեղակայված զորամասերի պահեստներում գտնվող ամբողջ սպառազինությունների գույքագրման անհրաժեշտության հարցը: ■

Ուկրաինայի սեփական դրամը

Ուկրաինայի Գերագույն խորհրդի նախագահությունը հանձնարարեց հանրապետության ազգային բանկին մինչև 1991 թ. դեկտեմբերի 1-ը ստորագրել ուկրաինական դրամի թողարկման մասին պայմանագիրը: Դեռ չհրապարակված այդ հրամանագրի երկրորդ կետը հայտնում է, որ սեփական դրամական միավորը պետք է մտցվի 1992 թ. առաջին կեսերին: ■

> «Ազգ երթայ եւ ազգ գայ,
> եւ երկիրս հաւիտեան կայ»:
>
> Աստուածաշունչ, Գիրք Ժողովողի, գլ. Ա, 4
>
> **Բաժանորդագրվեցէք «Ե Ր Կ Ի Ր»**
>
> Այո, ձրի ռեկլամում ենք «Երկիր» թերթը, ինչպես ձրի «ռեկլամվել էր» «Ազգ»-ը «Երկիր»-ի նոյեմբերի 14-ի համարում: Չհասկացանք սակայն, թե ինչո՞ւ *«Ազգ երթայ եւ ազգ գայ»:* Ավելի լավ չէ՞ր լինի, որ «Ազգ»-ն էլ մնար, «Երկիր»-ն էլ, առանց որևէ քաղոցքի: Վերջիվերջո, առանց Ազգի Երկիրը կմնար ամայի տարածություն, իսկ առանց Երկրի Ազգը կդառնար բուշ, գնչու:
>
> Ու որպեսզի մեր թերթի էջերում էլ ընթերցողին սխալագրության չվարժեցնենք, ուղղագրենք վերևում արտապատկերված Աստվածաշնչյան մեջբերման ուղղագրական երկու սխալը՝ Յավիտեան: Ամէն:

Մ. Սնեգուրը չի մասնակցի Պետխորհրդի աշխատանքներին

Մոլդովայի նախագահ Միրչա Սնեգուրը հաստատեց Պետխորհրդի աշխատանքներին չմասնակցելու իր որոշումը, ասելով, որ **«այն ստեղծվել էր ԽՍՀՄ ժողովրդական պատգամավորների արտակարգ համագումարի կողմից հատուկ Միխայիլ Գորբաչովի համար»:**

«Մոլդովա սուվերանէ» թերթի լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ Մ. Սնեգուրը մերժեց երկրի նախագահի պնդումներն այն մասին, թե հարավոր չէ տնտեսական համայնքի գոյությունն առանց քաղաքական պայմանագրի: **«Մոլդովան չի ստորագրի այդպիսի պայմանագիր»**, նշեց նա:

Բանակցությունների երկրորդ փուլը

Ինչպես հայտնի դարձավ **«ԻՖ»**-ին, նոյեմբերի 25-26-ը Վաշինգտոնում տեղի կունենա խորհրդա-ամերիկյան բանակցությունների երկրորդ փուլը՝ նվիրված միջուկային զինաթափման ասպարեզում Ջորջ Բուշի և Միխայիլ Գորբաչովի հանդիպման նախաձեռնությունների իրագործման հարցերին: ԽՍՀՄ պատվիրակությունը կգլխավորի արտաքին գործերի փոխնախարար Ալեքսեյ Օբուխովը, իսկ ԱՄՆ-ի՝ պետքարտուղարի տեղակալ Ռեջինալդ Բարտոլոմեոն:

Նախատեսվում է, որ խորհրդային պատվիրակության կազմ կմտնեն Ռուսաստանի, Ուկրաինայի, Ղազախստանի և Բելառուսի ներկայացուցիչները, որոնց տարածքում տեղակայված է միջուկային զենքը: ■

Օդու դիմաց՝ մետաղադրամ

Ուզբեկստանի Ուչքուդուկ քաղաքի իշխանություններն օղու ազատ վաճառք կազմակերպեցին մետաղադրամի դիմաց: Դրանով իսկ միանգամից վերացվեց խանութների մանր դրամի պակասը: Հիմա վտանգ է ստեղծվել, որ քաղաքի մյուս ծառայություններում կպակասի մետաղադրամը, որովհետև քաղաքացիները ձգտում են հավաքել այն: ■

Գների ազատականացումը Մոլդովայում

Մոլդովան չպետք է ուշացնի և նույնպես ազատ արձակի գները, ասաց նախագահ Միրչա Սնեգուրը նոյեմբերի 11-ին տեղի ունեցած ձեռնարկատերերի հետ հանդիպման ժամանակ: Նրա խոսքերով, հենց որ դա իրագործվի Ռուսաստանում, Մոլդովան չի հապաղի ընդունել իր որոշումը: Նա ձեռնարկատերերին հավաստիացրեց, որ այդ որոշման հետևանքները շատ ծանր չեն լինի հանրապետության բնակչության համար: ■

Վրաստանի ազգային դրամը

Վրաստանի հանրապետության վարչապետ Վիսարիոն Գուգուշվիլին լրագրողներին տված հարցազրույցում հաղորդեց, որ կառավարությունը ջանքեր է գործադրում մոտ ժամանակներս գործածության մեջ մտցնել ազգային դրամ: Վարչապետը բացատրեց նաև, որ շրջանառության մեջ միաժամանակ կլինեն, փաստորեն, 3 դրամանշան՝ ազգային վալյուտան, ամերիկյան դոլարը և սկզբնական շրջանում խորհրդային ռուբլին: ■

Քննարկվեց գլխավոր դատախազի հրաժարականի հարցը

Ինչպես հայտնի դարձավ **«ԻՖ»**-ի պառլամենտական թղթակցին, ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի ներքին պալատը՝ Միության խորհուրդը, նոյեմբերի 12-ին քննարկեց ԽՍՀՄ գլխավոր դատախազ Նիկոլայ Տրուբինի հրաժարականի հարցը: Նա հրաժարականի դիմում էր ներկայացրել օգոստոսյան խռովությունից հետո, երբ դեմոկրատները մեղադրեցին իրեն հեղաշրջման օրերին անգործության մեջ: ■

Պահանջում են լուծարել

Ցելինոգրադում տեղի ունեցած 100 հազարանոց ոչ արտոնված հանրահավաքում Ղազախստանի կազակների միությունը լուծարի ենթարկելու պահանջներ հնչեցին: Հանրապետության ռուսալեզու կազակության և ղազախների միջև հարաբերությունները սրվեցին անցյալ տարի, երբ Ղազախստանի ղեկավարությունը և ղազախ բնակչության հասարակական կազմակերպությունները հանդես եկան կազակների տոնի անցկացման դեմ: ■

Լուրերը՝ Interfax-ի և մեր սեփ. թղթակիցների

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ Editor H. AVEDIKIAN
Macintosh համակարգչային շարուածքը Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կենտրոնի
ՀՀ նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Արշակունեաց 2

digitised by A.R.A.R.@